

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Elin Denker

Stängda dörrar – i vems intresse?

LAGM01 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Titti Mattsson

Termin för examen: HT2014

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRORD	4
FÖRKORTNINGAR	5
1 INLEDNING	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Frågeställning och syfte	6
1.3 Metod och material	7
1.4 Avgränsning	9
1.5 Forskningsläge	10
1.6 Disposition	10
2 GÄLLANDE RÄTT	12
2.1 Inledning	12
2.2 Offentlighet som huvudregel	12
2.3 Förutsättningar för stängda dörrar	14
2.3.1 Rättegångsbalken	14
2.3.2 Förvaltningsprocesslagen	15
2.3.3 Offentlighets- och sekretesslagen	16
2.4 Lagstiftningens syfte	17
2.5 Slutsatser	19
3 UTGÅNGSPUNKT FÖR BEDÖMNINGEN	21
3.1 Inledning	21
3.2 Förvaltningsdomstol	21
3.3 Allmän domstol	22
3.4 Slutsatser	24
4 FÖRHANDLINGSSEKRETESSEN I NÅGRA MÅLTYPEN	25
4.1 Inledning	25
4.2 Mål i allmän domstol	26
4.2.1 Sexualbrottsmål	26
4.2.2 Familjemål och familjerättsliga ärenden	26
4.2.3 Företagshemligheter	27
4.3 Mål i förvaltningsdomstol	28
4.3.1 Skatter, avgifter och taxering	28
4.3.2 LVU-mål	28
4.3.3 Smittskydd	29
4.4 Jämförelser och slutsatser	29
4.4.1 Inledning	29
4.4.2 Familje- och LVU-mål	29
4.4.3 Företagshemligheter och skattemål	30
4.4.4 Sexualbrott och smittskydd	31

5	DOMARENS PERSPEKTIV	32
5.1	Inledning	32
5.2	Metod och tillvägagångssätt	32
5.3	Resultat	34
5.3.1	Besluten	34
5.3.1.1	Förvaltningsrätt	34
5.3.1.2	Tingsrätt	34
5.3.2	Svårigheter och reglering	35
5.3.2.1	Förvaltningsrätt	35
5.3.2.2	Tingsrätt	35
5.3.3	Funktionen	35
5.3.3.1	Förvaltningsrätt	35
5.3.3.2	Tingsrätt	36
5.3.4	Allmän insyn och enskildas integritet	36
5.3.4.1	Förvaltningsrätt	36
5.3.4.2	Tingsrätt	37
5.3.5	Skillnader mellan allmän och förvaltningsdomstol	38
5.3.5.1	Förvaltningsrätt	38
5.3.5.2	Tingsrätt	38
5.3.6	Medias påverkan	39
5.3.6.1	Förvaltningsrätt	39
5.3.6.2	Tingsrätt	39
5.4	Slutsatser	39
6	OFFENTLIGHETENS BAKSIDOR	43
6.1	Inledning	43
6.2	Offentlighetsdopet	43
6.3	Ds. 2014:33	44
6.4	Baksidor	45
7	ANALYS OCH SLUTSATSER	47
7.1	Inledning	47
7.1.1	Syfte och frågeställningar	47
7.1.2	Teman och disposition	47
7.2	Integritet och insyn	48
7.3	Domarnas bedömningsgrunder	51
7.4	Intresseavvägningar	52
7.5	Samlade slutsatser	53
	BILAGA A	55
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	56
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	58

Summary

Public attendance is the general rule for hearings in the Swedish courts accordingly to the Swedish constitution and art. 6.1 ECHR (European Convention on Human Rights) which states the right to a fair trial. Under certain statutory conditions there are possibilities for holding hearings in camera, even though this is a restriction of the principle of public attendance.

In the general courts the public attendance has a much solid hold than it has in the administrative courts. The law is formulated for a more generous application of hearings in camera in the administrative courts than for the general courts. This seemingly has to do with the differences between the courts ways of dealing with their different cases. The general court uses oral procedures as their work method whilst the administrative courts use written proceedings as theirs. Accordingly this gives the public different possibilities to attend and take note of the hearings. This is also the course according to the necessary prerequisites of the confidentiality legislation.

In many, but not all cases, it seems to make sense, according to the legislation and the different work methods, that the cases being adjudicated by the administrative courts has a stronger claim to confidentiality and therefore also to hearings in camera.

Sammanfattning

Förhandlingsoffentligheten gäller som huvudregel för svenska domstolar enligt 2 kap. 11 § RF samt i enlighet med vad som gäller enligt art. 6.1 EKMR angående rätten till en rättvis rättegång. Inskränkningar av förhandlingsoffentligheten får göras utifrån förutsättningarna i 5 kap. 1 § RB och 16 § FPL om de särskilda sekretessbestämmelser som finns uppställda i OSL är tillämpliga. Vad jag undersöker i denna uppsats är under vilka förutsättningar som i praktiken inskränkningar av förhandlingsoffentligheten för göras och görs. För att ta reda på detta har jag använt mig av lagstiftning och förarbeten men även av mer praktiskt inriktade källor så som handböcker samt intervjuer med domare vid förvaltningsdomstol och allmän domstol.

Förhandlingssekretessens syfte är enligt lagstiftningens förarbeten att skapa en förutsättning för fortsatt sekretess, att utgöra en möjlighet för domstolen att få fram tillräckligt med material för att kunna fatta korrekta beslut samt skydda den enskilde om denne skulle kunna lida skada eller men vid offentliggörandet av uppgifterna i fråga.

Förhandlingssekretess kan tillämpas både av allmän domstol och av förvaltningsdomstol. Kraven för tillämpning av stängda dörrar i förvaltningsdomstol är lägre än de som uppställs för tillämpning i allmän domstol. Lagstiftaren har förklarat detta med att förvaltningsdomstol är en besvärinstans och att det därmed finns skäl för en mer generös tillämpning av förhandlingssekretess. Intervjuade praktiserande domare har förklarat skillnaderna som en del av domstolarnas olika handläggningsmetoder av ärenden vilka ger allmänheten olika förutsättningar att ta del av materialet som framkommer vid förhandling. Detta innebär att allmänheten på grund av förvaltningsdomstolens i huvudsak skriftliga handläggning av mål redan utifrån det har en begränsad möjlighet till insyn varför stängda dörrar vid förhandling inte är en lika stor inskränkning av offentligheten som vid motsvarande förhandlingssekretess i allmän domstol där handläggningen som huvudsak är muntlig vilket innebär att allmänheten i princip har samma möjlighet att ta del av materialet som domstolen. Inte bara på grund av detta skiljer sig möjligheten till stängda dörrar åt, även sekretessbestämmelsernas utformning talar för en mer generös tillämpning av förhandlingssekretess till förmån för mål i förvaltningsdomstol. Utifrån detta sätt finns det en rimlighet i att intresset av den enskildes integritet ges större utrymme i förvaltningsdomstol medan intresset av allmän insyn väger tyngre i allmän

domstol. Det finns dock mål hos båda domstolstyper där känsliga uppgifter är av sådan karaktär att skillnader vid bedömningen är omotiverade.

Bedömningarna hos domstolarna sker på likartade sätt även om lagstiftningen lämnar stort utrymme för den enskilde domarens skön. Då det är frågan om förhandsbedömningar sker dessa till stor del rutinmässigt utifrån vilken måltyp det är och vilka uppgifter som normalt framkommer i sådana mål.

Förord

Under en fördjupningskurs i förvaltningsprocessrätt växte mitt intresse för att undersöka skillnaderna mellan allmän domstol och förvaltningsdomstol samt det sätt som dessa skillnader motiverades. Att undersöka alla dessa skillnader hade dock varit ett alldeles för omfattande arbete och jag valde att begränsa mig till att undersöka förhandlingssekretess och dess användning hos de båda domstolstyperna. Det har varit en spännande resa och jag har under skrivandets gång fått ett nytt sätt att se på rättssäkerhet och hur denna kan upprätthållas.

Jag vill börja med att tacka min handledare Titti Mattsson för hennes stora engagemang, uppmuntran och hjälp på vägen. Titti har verkligen varit allt man hoppas på och förväntar sig av en handledare. Tack!

Stort tack också till de domare från förvaltningsrätterna i Malmö och Göteborg samt från tingsrätterna i Lund och Göteborg som ställde upp på intervjuer, utan er hade uppsatsen inte blivit densamma.

Jag vill tacka min sambo, Carl, för hans tålamod och uppmuntran under skrivandets gång. Tack för att du alltid tror på mig och finns där när jag själv tvivlar.

Övrig familj och vänner ska också ha stort tack för uppmuntran!

Förkortningar

Ds	Departementsserien
EKMR	Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (1950)
FN	Förenta Nationerna
FPL	Förvaltningsprocesslag (1971:291)
ICCPR	International Covenant on Civil and Political Rights (1966)
JO	Justitieombudsmannen
LVU	Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga
NJA	Nytt juridiskt arkiv
OSL	Offentlighets- och sekretesslag (2009:400)
Prop.	Proposition
RB	Rättegångsbalk (1942:740)
RF	Regeringsformen (1974:152)

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Inom det svenska rättsväsendet används två skilda domstolsprocesser för förvaltningsrättsliga respektive allmänrättsliga (det vill säga civil- och straffrättsliga) mål. Processerna styrs inte bara av skilda lagar utan även av skilda processrättsliga principer. Processen i allmän domstol får anses strängare reglerad genom Rättegångsbalken (1942:740) med dess närmre 60 kapitel (ca 750 paragrafer) jämfört med förvaltningsprocessen som styrs av endast ett 50-tal paragrafer i förvaltningsprocesslagen (1971:291).

Detta har bland annat motiverats med att det inte finns samma behov av att skydda den enskilde i förvaltningsprocessen som det finns i den allmänna processen.¹ Förvaltningsprocessen behöver därför inte regleras på samma sätt som processen i allmän domstol. Frågan är dock om dessa processrättsliga skillnader verkligen är motiverade.

Både i Regeringsformen och i Rättegångsbalken (även genom hänvisning från FPL) finns reglerat att förhandling vid domstol ska vara offentlig. En särskild funktion inom processrätten, både i den allmänna och i förvaltningsprocessen, är att under särskilda omständigheter hålla förhandlingar inom stängda dörrar. Funktionen innebär således en inskränkning av offentlighetsprincipen. Frågan är om den enskildes intresse av integritet i förhållande till det allmännas intresse av insyn och kontroll vägs mot varandra på samma sätt i de båda processerna samt om funktionen används på det sätt den är avsedd för. Med tanke på de övriga skillnaderna som finns mellan de båda processerna i allmän domstol respektive förvaltningsdomstol finns anledning att se om det även finns sådana skillnader avseende stängda dörrar.

1.2 Frågeställning och syfte

Detta arbete syftar till att utreda funktionen av stängda dörrar under förhandling i förvaltningsdomstol och i allmän domstol samt granska om funktionen är lämplig i sin nuvarande utformning och användning i förhållande till det syfte den vill uppnå. Vidare måste utredas om funktionen faktiskt har samma syfte vid de båda olika domstolarna. Offentlighet vid

¹ Prop. 1971:30 s. 291.

domstolsförhandling ska vara huvudregel men kan under vissa givna omständigheter inskränkas genom förhandlingssekretess. Frågan är hur denna bedömning ska göras och när det ena intresset ska väga tyngre än det andra.

Frågeställningarna som arbetet kommer utgå ifrån är huruvida det är rimligt att den enskildes intresse av sekretess ska vägas tyngre än intresset av offentlighet? I vilka avseenden ska det i så fall få göra det? Hur går bedömningen till i förvaltningsdomstol respektive i allmän domstol? Vägs intressena på samma sätt eller ges ett intresse större utrymme i den ena eller andra processen?

Syftet med arbetet är således att undersöka i vad mån intresset av offentlig insyn kolliderar med respektive balanseras mot den enskildes integritet inom de olika rättsområden som kommer jämföras och om de eventuella skillnaderna mellan förvaltningsdomstol och allmän domstol är motiverade i förhållande till det syfte som funktionen stängda dörrar ska uppnå.

1.3 Metod och material

För att undersöka uppsatsens frågeställningar har jag valt att arbeta utifrån rättsdogmatisk metod. Den rättsdogmatiska metoden som går ut på att undersöka lagstiftning, förarbeten, juridisk doktrin och rättsfall för att beskriva den gällande rätten² passar bra för att ta söka den information som krävs för att kunna besvara arbetets frågeställningar. Jag kommer alltså använda mig av lagstiftning och förarbeten för att beskriva gällande rätt samt dess syfte som utgångspunkt för funktionen stängda dörrar. Juridisk doktrin kommer också att användas för att förklara och utveckla de principer som förekommer i lagstiftningen. Däremot har jag inte gjort någon större granskning av rättsfall för att beskriva den gällande rätten. Detta beror på att domstolen inte behöver redogöra för sin bedömning varför man valt att hålla en förhandling eller delar av den bakom stängda dörrar utan endast behöver ange vilken grund som tillåter att förhandlingen hålls bakom stängda dörrar. Då arbetet syftar att utreda hur själva bedömningen går till finns således ingen anledning att ta med rättspraxis.

Vidare kommer ett kritiskt och öppet arbetssätt tillämpas för att besvara uppsatsens frågeställning och syfte. Flera olika aspekter och typer av material kommer att användas för att undersökningen ska ha en så bred bas som möjlig att utgå från för att besvara frågeställningarna.

² Kleineman, *Rättsdogmatisk metod* (2013), s. 21 f.

För att söka visa hur förhandlingssekretess i praktiken bör se ut har jag använt mig av två publikationer utgivna av Lunds Domarakademi. Dessa publikationer är handböcker som avser tillämpningen av sekretess i allmän domstol och förvaltningsdomstol. Dessa handböcker har också varit till hjälp vid beskrivningen av OSL:s tillämpning. Lunds Domarakademi är en stiftelse tillkommen ur ett samarbete mellan Lunds tingsrätt och Juridiska fakulteten vid Lunds universitet vilken grundades 1998. Författarna är erfarna domare (lagmän och rådmän) vid förvaltningsdomstol och allmän domstol. Handböckerna har också använts som underlag till ett nytt lagförslag³ varför jag anser att böckerna verkar ha betydelse även i ett större perspektiv. Jag ser inte dessa böcker som rättskällor, utan snarare som en spegling av den juridiska doktrinen. Böckerna i sig säger inget om hur verkligheten egentligen ser ut då det inte finns några sådana undersökningar som underlag för dem. Handböckerna fungerar istället som ett slags mall för hur arbetet kring sekretess i domstolar ska se ut och gå till. Handböckerna har också använts för att beskriva hur den praktiska bedömningen för olika måltyper bör se ut utifrån lagstiftning och doktrin i kapitel 4.

För att kunna få svar på hur domstolarna egentligen gör sina bedömningar räcker det emellertid inte att utgå från den traditionella rättsdogmatiska metoden utan det kommer även krävas intervjuer med verksamma domare vilka i praktiken gör dessa bedömningar. Detta för att se hur funktionen stängda dörrar i praktiken används och om detta sätt är förenligt med det syfte som enligt lagstiftaren är avsett med funktionen. Både domare från allmän domstol (tingsrätt) och förvaltningsdomstol (förvaltningsrätt) har intervjuats. Jag har valt första instanser då det för vissa måltyper krävs prövningstillstånd för prövning i högre instans. Mitt urval av domare har baserats på domare som varit tillgängliga för intervju. Det hade eventuellt varit intressant att ta upp genusaspekten av hur manliga och kvinnliga domare gör sina bedömningar och om dessa eventuellt skulle skilja sig åt mellan könen men jag anser inte detta ha någon relevans för vad som ska utredas i uppsatsen. Det hade eventuellt också varit intressant att se vilken betydelse domarnas erfarenhet kan spela på deras synsätt när det kommer till beslutsfattande och så vidare. Detta har jag dock inte heller gått in närmare på eftersom jag till viss del anser att det tar bort fokus från själva ämnet. Mer om tillvägagångssätt och urval presenteras i kapitel 5 nedan som redovisar det empiriska materialet.

Vad gäller materialet och då främst doktrinen har jag valt att använda mig av lagkommentarer från Zeteo för att förtydliga lagstiftningens innehåll. Dessa kommentarer är skrivna av utvalda jurister som anses ha

³ De har använts till Ds. 2014:33, se bl.a. s. 38.

specialkompetens inom området, t.ex. professorer. Jag har också använt mig av en bok skriven av Edelstam (professor i processrätt vid Stockholms universitet), vilken visserligen är från 2001 och därmed baseras på icke-aktuell lagstiftning men den tar ändå upp samma principer som återkommer i nuvarande lagstiftning varför den ger god inblick avseende funktionen. Jag har även använt mig av Holstads *Sekretess i allmän verksamhet* från 2013 för att få en bild av sammanhanget kring funktionen stängda dörrar. Holstad är både f.d. regeringsråd och JO. Även *Rättegång – första häftet* från 2002 av Ekelöf m.fl. har använts till kapitlet som avser gällande rätt. Där har även Strömberg och Lundells *Handlingsoffentlighet och sekretess* från 2009 bidragit.

1.4 Avgränsning

Avgränsningar måste alltid göras och det är svårt att bestämma var gränsen ska dras. Det finns flera typer av sekretess som berör domstolar och det hade varit intressant att ta upp olika aspekter av dessa och hur de samverkar och kanske motverkar varandra. Mitt intresse fastnade dock för användningen av stängda dörrar och min undersökning kommer därmed att stanna vid det området. Det är emellertid även när man valt ett område svårt att hårdra gränsen precis där, eftersom det som sagt finns samverkan mellan olika typer av sekretess. Bland annat är i sammanhanget intressant att studera förhandlingsoffentlighetens respektive -sekretessens inverkan på domen; hur mycket som kan och bör/måste finnas med i denna. Detta kommer kort att beröras men med fokus på stängda dörrar för att inte sväva ut från ämnet.

Vad jag avser med förhandling är alltså huvudförhandling i allmän domstol, och därmed inte till exempel muntlig förberedelse eller häktningsförhandling.⁴ Vad som får anses motsvara huvudförhandlingen i förvaltningsdomstol är muntlig förhandling. Visserligen föreligger vissa skillnader mellan de olika funktionerna av dessa förhandlingar men syftet med förhandlingssekretess torde ändå vara jämförbart och förhandlingsoffentlighet gäller som huvudregel för båda typerna.

Under kapitlet där lagstiftningen gällande stängda dörrar tas upp kommer en generell framställning göras av denna, men jag kommer inte att göra någon ingående redogörelse av sådant jag inte anser relevant för uppsatsens frågeställning och syfte. I kapitel 4 görs sedan en mer ingående framställning av några utvalda måltyper både från allmän domstol och från förvaltningsdomstol. När det kommit till val av måltyper har jag försökt

⁴ Se t.ex. NJA II 1943 s. 55 för närmare upplysning av vad som avses med förhandling.

välja sådana som är jämförbara som mål i allmän domstol och förvaltningsdomstol. Familjemål i allmän domstol jämförs med tvångsvård av barn i förvaltningsdomstol. Även om måltyperna till synes skiljer sig åt på många sätt finns det även likheter i de uppgifter som kan förväntas tas upp i målen vilket gör det intressant att jämföra dem ur ett perspektiv avseende förhandlingssekretess. Jag har således främst utgått från typen av uppgifter som framkommer vid måltypen och utifrån detta valt vilka måltyper som varit lämpliga att jämföra.

1.5 Forskningsläge

När det kommer till forskning och doktrin som rör domstolssekretess ur ett mer utredande perspektiv finns det inte mycket sådan att hitta. Naturligtvis finns det juridisk doktrin som beskriver domstolssekretessen som sådan men däremot inte som gör en mer djupgående granskning av dess funktion. Den juridiska doktrinen har utformningen av ett beskrivande istället för ett undersökande perspektiv vilket gör att det inte utifrån doktrinen går att få en uppfattning av hur verkligheten ser ut när det kommer till tillämpningen av förhandlingssekretess. Detta gäller även de böcker jag använt som har ett mer praktiskt perspektiv då de ändå är utformade för att underlätta arbetet med förhandlingssekretess och inte för att undersöka praktiken.

Utifrån forskningsläget är därför den här undersökningen av vikt för det offentliga rättsområdet. Både praktiserande jurister och människor berörs i stor utsträckning av denna lagstiftning utan att konsekvenserna av förhandlingssekretessen utretts. Jag hoppas att denna undersökning kan bidra på det området.

1.6 Disposition

Dispositionen är upplagd för att göra det så förståeligt och pedagogiskt som möjligt för läsaren att ta till sig ämnet. Till att börja med kommer redogöras för vad som är gällande rätt på området. Generella regler som rör domstolsförhandlings offentlighet och sekretess kommer att redogöras för. Förarbeten tas upp i samma kapitel för att ge en bild av själva syftet med lagstiftningen och förhandlingssekretessen. Därefter kommer ett kapitel som tar upp riktlinjer för hur bedömningen bör gå till som är baserad på handböcker från Lunds Domarakademi. Detta kapitel avser att ge en bild av vad som torde vara viktigast att tänka på ur ett rent praktiskt perspektiv vid bedömningen av tillämpning av stängda dörrar. Efter det kommer ett kapitel

där ett urval av måltyper från förvaltningsdomstol och allmän domstol tas upp och jämförs. Denna del syftar till att ge en djupare inblick i hur man ser på användning av förhandlingssekretess för mål som liknar varandra endast utifrån att de behandlas i olika typer av domstolar. Finns det samma förutsättningar för sekretess osv. Därefter kommer ett empiriskt kapitel där materialet från intervjuerna med domare redovisas och bearbetas. Kapitlet är avsett att ge läsaren en bild av hur förhandlingssekretess i praktiken används samt hur dessa domare ser på fenomenet. För att sätta förhandlingssekretessen i ett större perspektiv har jag valt att lägga in ett kapitel som tar upp sekretessens betydelse för offentligheten och vice versa. Under undersökningens gång har en del frågor uppkommit som avser funktionen av offentlighet och sekretess och jag anser det intressant för läsaren att ta del av dessa funderingar. Slutligen kommer en analys och sammanfattning av undersökningen för att knyta ihop säcken och för att ge en samlad bild av vad undersökningen visat. Avsikten med detta kapitel är också att ge tydliga svar på uppsatsens frågeställning och syfte.

2 Gällande rätt

2.1 Inledning

Det här kapitlet är avsett att beskriva det gällande rättsläget vad avser stängda dörrar vid domstolsförhandling. Att börja i den här änden känns obligatoriskt för att kunna ge en utgångspunkt för ämnet. Utan att veta vad som är gällande rätt går det inte att ta reda på vad som kan anses som rätt eller fel i sammanhanget, då det inte finns någon riktlinje.

Det finns flera olika lagar som reglerar användningen av förhandlingssekretess⁵. Offentlighetsprincipen för domstolsförhandling finns reglerad i grundlag vilket gör att denna rätt endast i särskilda fall och enligt vissa premisser får inskränkas. Offentlighet är alltså huvudregel och stängda dörrar ska endast användas i undantagsfall. För att ge en helhetsbild kommer därför först offentlighet vid förhandling tas upp innan genomgång av lagstiftningen som gäller för stängda dörrar. För enkelhetens skull har jag valt att beskriva de relevanta lagarna som avser stängda dörrar var för sig även om dessa till viss del samverkar. Efter genomgången av den relevanta lagstiftningen på området kommer syftet med funktionen skildras genom behandling av förarbeten. Slutligen kommer de slutsatser som dragits att redogöras för.

2.2 Offentlighet som huvudregel

I Regeringsformen (1974:152) stadgas att förhandling vid domstol ska vara offentlig.⁶ Vad avses då med en offentlig förhandling? Bestämmelsen överensstämmer med innebörden av art. 6.1 Europakonventionen⁷ och art. 14 i FN-konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (ICCPR) vilka behandlar förutsättningar för en rättvis rättegång.⁸

Enligt art. 6.1 EKMR får allmänheten och media utestängas från förhandling bland annat om det skulle kunna störa den allmänna ordningen

⁵ Jag vill börja med att tydliggöra att begreppen förhandlingssekretess och stängda dörrar kommer att användas liktydigt.

⁶ 2 kap. 11 § 2 st. RF.

⁷ Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (1950).

⁸ Se Holmberg m.fl., Grundlagarna – RF, SO, RO (1 januari 2012, Zeteo), kommentaren till 2 kap 11 § 2 st. RF. Ekelöf (2002), s. 152.

eller den nationella säkerheten, om skyddet för parternas privatliv kräver det eller om domstolen anser det nödvändigt under omständigheter då offentlighet skulle kunna skada rättvisans intresse. Det framgår av artikeln att detta gäller för en person som står anklagad för brott och frågan är om samma krav därför ska ställas på förhandling i förvaltningsdomstol. Dock gäller enligt svensk rätt samma bestämmelse för både förvaltningsdomstol och allmän domstol när det kommer till förutsättningarna för förhandling bakom stängda dörrar (se nedan under 2.3). Artikel 14 i FN-konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter som stadgar förutsättningarna för en rättvis rättegång gäller också för tvistemål och ligger kanske därmed närmare att även gälla för förhandling i förvaltningsrätt då den sträcker sig längre än bara till brottmål. I övrigt är förutsättningarna för att inskränka offentlig förhandling de samma som i art. 6.1 EKMR. I FN-konventionen framkommer också förutsättningar för att inskränka offentligheten av domar, vilket inte finns i EKMR. Inskränkningen gäller för mål där ungas intressen kräver det, äktenskapsmål samt mål gällande förmyndarskap för barn.

Vad som i övrigt kan sägas menas med en offentlig förhandling är att ingen ska behöva uppge sitt namn eller uppvisa legitimation för att få tillträde till förhandlingen. Att allmänheten har rätt till tillträde innebär inte att domstolen ska se till att alla kan beredas plats, utan endast att möjlighet att närvara ska finnas.⁹

Det framgår av 2 kap. 20 § RF att bestämmelsen avseende offentlig förhandling får begränsas genom lag om förutsättningarna i 2 kap. 21 § tillgodoses. Kraven i 21 § innebär att begränsningar av rättigheterna i RF:s andra kapitel endast får göras för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle och att begränsning heller aldrig får gå utöver vad som är nödvändigt för att uppnå det avsedda ändamålet. Dessutom måste 2 kap. 12 och 13 §§ RF vilka förbjuder diskriminerande lagstiftning tillgodoses.

Allmänheten ska alltså enligt huvudregeln om offentlig förhandling i princip ha fritt tillträde till rättegång, även om det bland annat i 5 kap. 2 och 9 §§ RB finns förutsättningar för att utestänga enskilda på grund av ålder (minderårig) eller på grund av att antalet måste begränsas. Enligt 9 § får också person som stör ordningen eller på annat sätt uppträder otillbörligt i rätten utvisas från förhandlingen.

⁹ Se bland annat JO 1976/77 s. 27 och JO 2002/03 s. 168. Ekelöf (2002), s. 152.

2.3 Förutsättningar för stängda dörrar

2.3.1 Rättegångsbalken

Även i 5 kap. 1 § RB fastslås att domstolsförhandling ska vara offentlig. Bestämmelsen presenterar dock även möjligheten för att hålla förhandling inom så kallade stängda dörrar, vilket alltså är en begränsning av allmänhetens rätt till tillträde till förhandling. Som ovan nämnts regleras förvaltningsprocessen separat genom FPL. Dock hänvisar 16 § FPL till RB:s regler avseende just stängda dörrar och RB:s regler gäller som huvudregel även för processen i förvaltningsdomstol. Det finns emellertid undantagsfall i andra meningen i FPL:s bestämmelse som tillåter stängda dörrar även för andra situationer än de som regleras i RB. Vi återkommer till dessa nedan.

Grundläggande att börja med är att bestämmelsen avseende stängda dörrar i 5 kap. 1 § RB är fakultativ. Detta innebär att domstolen inte är skyldig att alltid förordna om stängda dörrar även om någon förutsättning för förhandlingssekretess är tillämplig.¹⁰

Vid förhör av person som är under femton år eller som lider av psykisk störning får sådant ske inom stängda dörrar.¹¹ Observera att det enligt stycket ovan inte är något tvång att hålla sådant förhör inom stängda dörrar utan det är upp till domstolen att avgöra.

För att i övrigt kunna förordna om förhandlingssekretess krävs att det kan antas att uppgifter som enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) omfattas av sekretess kan komma att läggas fram under förhandlingen.¹² Det finns således tillsynes ingen möjlighet att inskränka offentligheten vid domstolsförhandling om det inte finns sekretessbestämmelse i OSL som kan omfatta uppgiften (nedan kommer OSL belysas mer ingående). Av bestämmelsen framgår dessutom att det inte är tillräckligt att uppgiften omfattas av sekretess enligt OSL, det krävs dessutom att det är av *synnerlig vikt* att uppgiften hålls hemlig.

I andra styckets andra mening finns dock ett undantag från kravet om synnerlig vikt. Detta möjliggör att förhandlingssekretess i vissa fall kan gälla för uppgiften om den omfattas av sekretess enligt OSL utan att det är av synnerlig vikt att den hemlighålls. Undantaget tar sikte på sådana situationer som rör förhållanden vid själva domstolen, det kan vara uppgifter som rör personliga förhållanden i t.ex. sexualbrottsmål eller sådana

¹⁰ Ekelöf (2002), s. 156.

¹¹ 5 kap. 1 § 3 st. RB.

¹² 5 kap. 1 § 2 st. RB.

uppgifter som framkommer vid en särskild personutredning.¹³ Bestämmelsen gäller även för 36 kap. 1 och 2 §§ OSL som rör uppgifter i familjerättsliga mål och uppgifter sin rör affärs- och driftförhållande. Detta är uppgifter som omfattas av primär sekretess vid domstolen (mer om detta under avsnittet som berör OSL).

Andra styckets tredje mening stadgar att om sekretess gäller enligt 27 kap. 5 § andra och tredje stycket samt 34 kap. 4 § OSL (vilka gäller sekretess i internationella avtal) ska förhandling alltid hållas inom stängda dörrar om det annars skulle strida mot aktuellt avtal att röja uppgiften.

Notera att ett beslut om stängda dörrar inte kan överklagas särskilt.¹⁴

2.3.2 Förvaltningsprocesslagen

Som redan nämnts hänvisar 16 § FPL till bestämmelserna i 5 kap. RB avseende vad som ska gälla för domstolsförhandling vilka därmed gäller även för förvaltningsdomstol. Huvudregeln om förhandlingsoffentlighet gäller således likaledes för förhandling vid förvaltningsdomstol.¹⁵ Av 16 § andra mening framgår att domstolen får förordna om stängda dörrar utöver vad som stadgas i 5 kap. 1 § RB om det kan antas att uppgift som omfattas av sekretess enligt OSL kommer att läggas fram vid förhandlingen. Observera att detta alltså tar bort kravet på synnerlig vikt som i princip krävs för stängda dörrar enligt 5 kap. 1 § RB och därmed ger uppfattningen att det är lättare för förvaltningsdomstol enligt FPL att förordna om stängda dörrar än för allmän domstol att göra det samma enligt RB.

Normalt sett kan det vara så att uppgifter som framkommer vid förvaltningsdomstol oftare omfattas av sekretess redan innan uppgiften kommer dit, t.ex. genom utredning hos socialtjänsten (jämför 5 kap. 1 § 2 st. 2 men. RB). När en uppgift läggs fram vid förhandling i domstol upphör sekretessen vilket kan vara en orsak till att rekvisitet om synnerlig vikt inte krävs för stängda dörrar vid förhandling i förvaltningsdomstol om uppgiften i sig sedan tidigare omfattas av sekretess enligt OSL.¹⁶ Förvaltningsdomstolarna har en funktion som överinstanser till förvaltningsmyndigheterna varför de normalt

¹³ 35 kap. 12 och 13 §§ OSL.

Holstad (2013), s. 192.

¹⁴ 49 kap. 3 § 2 st. och 5 §, 54 kap. 5 § RB.

¹⁵ von Essen m.fl., *Förvaltningsprocesslagen m.m. – en kommentar* (1 september 2013, Zeteo), kommentaren till 16 § FPL.

¹⁶ 43 kap. 5 § OSL. von Essen m.fl., *Förvaltningsprocesslagen m.m. – en kommentar* (1 september 2013, Zeteo), kommentaren till 16 § FPL.

Geijer m.fl., *Offentlighets- och sekretesslagen – en kommentar* (1 januari 2014, Zeteo), kommentaren till 16 § FPL.

omfattas av samma sekretessregler vilket alltså är skälet till att kravet på synnerlig vikt tagits bort.¹⁷

2.3.3 Offentlighets- och sekretesslagen

Sekretessbestämmelserna i OSL är uppbyggda av fyra delar. Dessa delar beskriver sekretessens räckvidd, föremål, styrka och tid. Sekretessens räckvidd beskriver vem sekretessen ska tillämpas av, dvs. vilken eller vilka offentliga verksamheter den berör. Somliga bestämmelser gäller för alla, andra bara för t.ex. domstolar. Sekretessens föremål är det intresse som bestämmelsen är avsedd att skydda. Detta intresse kan vara både enskilt och offentligt. Med sekretessens styrka avses vilket skaderekvisit bestämmelsen har, mer om vad som menas med detta i nästa stycke. Sista delen avser hur länge en viss uppgift ska omfattas av sekretess.¹⁸

Det finns två typer av skaderekvisit som definierar en sekretessbestämmels styrka, dessa benämns som rakt och omvänt skaderekvisit. Rakt skaderekvisit presumerar offentlighet och att sekretess endast gäller om det kan antas att skada inträffar om uppgiften inte hemlighålls. Vid bedömningen utgår man från uppgiftens karaktär och det blir därmed en generell bedömning utifrån denna. Det spelar således ingen roll vem som eventuellt är mottagare av uppgiften eller åhörare vid en förhandling. Omvänt skaderekvisit presumerar sekretess för uppgifter som omfattas av sådan sekretessbestämmelse. Bedömningen utifrån dessa bestämmelser görs med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. I dessa fall har domstolen rätt att kräva identifikation på den som kräver att få ta del av en uppgift samt syftet med detta. Om flera sekretessbestämmelser för samma intresse är tillämpliga hos domstolen ska det starkaste tillämpliga skyddet användas.¹⁹

Förutom dessa två skaderekvisit finns också ytterligare en omständighet som berör sekretessens styrka. Vissa uppgifter kan omfattas av absolut sekretess, vilket innebär att det inte finns något skaderekvisit och att sekretess ska gälla redan i och med att en sekretessbestämmelse är tillämplig. Ingen skadebedömning behöver således göra.²⁰

I 43 kap. OSL finns särskilda bestämmelser för sekretess hos domstol. Dessa regler behandlar bl.a. omständigheten att t.ex. ett beslut som omfattas

¹⁷ von Essen m.fl., *Förvaltningsprocesslagen m.m. – en kommentar* (1 september 2013, Zeteo), kommentaren till 16 § FPL.

¹⁸ Geijer m.fl. (2011), s. 35.

¹⁹ Geijer m.fl. (2011), s. 35 ff.

²⁰ Geijer m.fl. (2011), s. 35.

av sekretess hos en annan myndighet överklagas till domstol. Uppgiften ska då behandlas som att den omfattas av primär sekretess (dvs. sekretess för omständigheter vid domstolen) enligt 43 kap. 1 § OSL. I 43 kap. 3 § presenteras undantagen till 1 §. Vid överföring av uppgifter kan två typer av sekretess bli tillämplig, primär och sekundär. Den första typen är sådana sekretessbestämmelser som är direkt tillämpliga hos myndigheterna. Dessa regler riktar sig direkt till den myndighet som har att göra med en viss typ av ärende som är kopplat till sekretessbestämmelsen i fråga. När denna typ av uppgifter, som omfattas av primär sekretess hos en myndighet, ska överföras till en annan myndighet (t.ex. från socialtjänsten till en domstol) är frågan hur sekretessen ska behandlas av den mottagande uppgiften. Om denna myndighet inte omfattas av den primära sekretessen kan det istället bli frågan om sekundär sekretess för uppgiften. Den sekundära sekretessen innebär i sammanhanget att om t.ex. en domstol får en uppgift som omfattas av sekretess hos en annan myndighet ska sekretessen gälla också hos den mottagande domstolen.²¹

Avdelning V. (21-40 kap.) i OSL behandlar sekretess till skydd för uppgifter om enskilda personliga eller ekonomiska förhållanden. Avdelning IV. (15-20 kap.) reglerar sekretess till skydd för allmänna intressen. Dessa två intressen är de som är intressanta för denna framställning. Dock kommer de inte genomgå mer ingående i detta kapitel men några av bestämmelserna kan komma att behandlas under kapitel 4.

2.4 Lagstiftningens syfte

Eftersom offentlighet vid domstolsförhandling gäller som huvudregel ska till att börja med skildras vilket syfte denna princip anses tillföra. Offentligheten är avsedd att verka som ett slags kontrollinstrument för att upprätthålla rättssäkerheten men även för att främja allmänhetens förtroende för den dömande makten. Lagstiftaren framhåller att i avvägningen mellan offentlighets- och sekretessintressena ska förhandlingsoffentligheten tillgodoses i största möjliga mån.²²

Dock har lagstiftaren ansett att det finns anledning att begränsa förhandlingsoffentligheten. Till stor del har förhandlingssekretess till syfte att skydda uppgifter som omfattas av sekretess och som av den anledningen inte bör komma till allmänhetens kännedom. För att sådan begränsning av förhandlingsoffentligheten ska få göras krävs dock inte bara att uppgiften

²¹ Geijer m.fl. (2011), s. 37.

²² Prop. 1979/80:2 Del A, s. 92, 95.

omfattas av en sekretessbestämmelse utan även att det är av *synnerlig vikt* att uppgiften hålls hemlig. Genom det rekvisitet har lagstiftaren poängterat att intresset av offentlighet ska väga tyngt även om det är fråga om uppgift som kan omfattas av sekretess enligt OSL.²³

Vad som egentligen avses med synnerlig vikt framgår inte direkt av vare sig lagstiftning eller förarbeten. Ett exempel på synnerlig vikt som anges i förarbetena är uppgifter av synnerlig betydelse för rikets säkerhet.²⁴

Undantag från kravet på synnerlig vikt finns dock, både vid tillämpning av stängda dörrar i allmän domstol och i förvaltningsdomstol. Vad gäller förvaltningsdomstolarna har lagstiftaren funnit det lämpligt att det räcker att uppgiften omfattas av sådan sekretess som gäller för förvaltningsmyndigheter för att möjligheten till stängda dörrar vid förhandling ska finnas i förvaltningsdomstol. Det finns alltså därför inget krav på synnerlig vikt för förhandlingssekretess i förvaltningsdomstol. Inte heller menar lagstiftaren att synnerlig vikt ska krävas vid sådana situationer som kräver sekretess för omständigheter vid själva domstolen. Vid allmän domstol kan alltså beslutas om stängda dörrar även i det fall synnerlig vikt inte föreligger under förutsättning att det finns en sekretessbestämmelse som gäller hos domstolen och att det kan antas att sådan kan bli tillämplig.²⁵

Anledningen till skillnaderna mellan reglerna i förvaltningsdomstol och allmän domstol är enligt lagstiftaren att förvaltningsdomstolen har karaktären av en besvärsinstans. Därav ska endast krävas att uppgift omfattas av sekretessbestämmelse för att domstolen ska kunna förordna om stängda dörrar vid muntlig förhandling. Lagstiftaren själv har förstått att användningen av stängda dörrar därför också kommer att vara frekvent högre i förvaltningsdomstol. Detta beror också på karaktären av de mål som domstolen handhar men även på det skriftliga förfarandet. De mål som endast behandlas skriftligen omfattas av domstolens sekretess till dess att domen skrivits. Den som begär muntlig förhandling skulle därmed hamna i ett sämre läge endast på grund av just den omständigheten att denne ville framträda inför rätten. Lagstiftaren anger särskilt att den enskilde inte ska åtnjuta lägre skydd för känsliga uppgifter bara i och med att denne begärt överprövning av ett beslut. Därför är det rimligt att samma sekretessreglering ska gälla både för förvaltningsmyndighet som för

²³ Prop. 1979/80:2 Del A, s. 97 f.

Se Geijer m.fl., Offentlighets- och sekretesslagen – en kommentar (1 januari 2014, Zeteo), kommentaren till 5 kap. 1 § RB.

²⁴ NJA II 1980, s. 628.

²⁵ Prop. 1979/80:2 Del A, s. 98.

von Essen m.fl., *Förvaltningsprocesslagen m.m. – en kommentar* (1 september 2013, Zeteo), kommentaren till 16 § FPL.

förvaltningsdomstol. Dock understryker lagstiftaren att uppgifter som förväntas läggas fram vid muntlig förhandling måste omfattas av sekretessbestämmelse för att stängda dörrar ska kunna förordnas även i förvaltningsdomstol.²⁶

Att det ska finnas sekretessbestämmelser som täcker uppgifter som kan framkomma vid förhandling för att sådan ska kunna hållas bakom stängda dörrar är för att systematisera och göra det mer lättillgängligt för domstolarna när funktionen ska tillämpas.²⁷

Förutom att ge sekretess för uppgifter så har förhandlingssekretessen även en annan funktion och ett annat syfte. Förhandlingssekretessen kan nämligen lätta på det tryck som ett domstolsförhör kan innebära för den enskilde. Att stänga dörrarna vid förhandling kan således göra att de som ska berätta kan göra detta mer fritt än de kanske skulle våga göra om de inte visste att det var endast rätten som tog del av det som berättades.²⁸

2.5 Slutsatser

Förhandlingsoffentlighet ska gälla som huvudregel för alla förhandlingar vid domstol. Denna huvudregel kommer till uttryck både genom svensk grundlag men även genom t.ex. EKMR som Sverige är bunden att följa. Särskilda förutsättningar gäller för inskränkning av offentlighetsprincipen, vilken också anses vara en grundbult för rätts säkerheten och allmänhetens förtroende för rättssystemet. Sammantaget ger detta uppfattningen av förhandlingsoffentlighetens starka roll och att denna endast i särskilda undantagsfall bör kunna inskränkas.

De förutsättningar för inskränkning av offentligheten vid domstolsförhandling som presenteras i 5 kap. 1 § RB och 16 § FPL ger sammantaget bilden av att det endast är i undantagsfall som förhandlingssekretess ska tillämpas. Detta gäller framför allt för bestämmelsen i RB. FPL ger genast uppfattningen att möjligheten i denna lag är mer generös i och med avsaknaden av kravet på synnerlig vikt.

Förarbeten och lagstiftning ger egentligen ingen större klarhet i vad som avses med synnerlig vikt. Den enda vägvisare som ges är uppgifter som är av stor betydelse för rikets säkerhet – dessa ses som synnerlig vikt att

²⁶ Prop. 1979/80:2 Del A, s. 98-102.

²⁷ Prop. 1979/80:2 Del A, s. 96.

²⁸ Corell m.fl. (1992), s. 56 f.

uppgiften hålls hemlig. Av detta kan dock slutsatsen att det endast är uppgifter likvärdiga denna typ som ska betraktas som att de är av sådan synnerlig vikt att förhandling kan hållas bakom stängda dörrar utifrån 5 kap 1 § 2 st. 1 men. Utifrån detta torde slutsatsen få dras att förhandlingssekretess i större utsträckning används utifrån andra styckets andra mening där kravet på synnerlig vikt alltså inte krävs.

Lagstiftaren ger uppfattningen att man är mer tillåtande vad gäller stängda dörrar i förvaltningsdomstol, till största del pga. det övriga skriftliga förfarandet vid domstolen och att det utifrån detta inte ska vara till nackdel för den enskilde att begära muntlig förhandling och att denna då skulle bli offentlig bara för det. Mina slutsatser är att det är bra att skydda den enskilde samtidigt som den muntliga förhandlingen i förvaltningsdomstol är det enda sättet att kunna utöva kontroll av processen och domstolen. Att dessa då till stor del kan hållas bakom stängda dörrar förtar alltså kontrollaspekten ur rättssäkerhetssynpunkt.

Vad gäller allmän domstol får man uppfattningen att det främst inte är att stängda dörrar används för att det är av synnerlig vikt att uppgift hemlighålls utan snarare att det är utifrån vid domstolen gällande sekretessbestämmelse som förhandlingssekretess tillämpas.

Enligt 9 § FPL är förfarandet i förvaltningsdomstol skriftligt. Muntlig förhandling får hållas bland annat om det kan antas vara till fördel för utredningen eller om det kan främja ett snabbt avgörande i målet (9 § 2 st.). Förfarandet i allmän domstol styrs av bland annat omedelbarhets- och muntlighetsprincipen vilket ter sig genom att dom endast får grundas på sådana uppgifter som framkommit under förhandlingen i domstol.²⁹ Detta i sig tyder på ett större intresse av insyn vid förhandling i allmän domstol. Muntlig förhandling i förvaltningsdomstol hålls i princip endast om den enskilde begär detta och inte ens i alla dessa fall. Utifrån detta poängteras olikheterna mellan förfarandena i de respektive domstolarna vilket kanske också gör det att bedömningarna bör se olika ut. Det allmänna intresset för förhandlingen i sig i förvaltningsrätten är eventuellt lägre eftersom man inte har möjlighet att ta del av hela materialet för ens efter själva domen har kommit. Troligtvis har ingen annan än part då ens möjlighet att ta del av alla handlingar som ligger till grund för domstolens beslut. Eftersom det krävs enligt RB att det som ska ligga till grund för dom i allmän domstol ska läggas fram vid förhandlingen gör detta att allmänheten i regel har möjlighet att ta del av samma material som domstolen vid en offentlig förhandling.

²⁹ 17 kap. 2 § samt 30 kap. 2 § RB.

3 Utgångspunkt bedömningen

för

3.1 Inledning

Som utgångspunkt för hur anvisningarna ser ut vad gäller den praktiska tillämpningen av stängda dörrar har jag valt två publikationer från Lunds Domarakademi; den ena avser sekretess hos allmän domstol och den andra sekretess hos allmän förvaltningsdomstol. Publikationerna är skrivna som handböcker och torde därför ha en mer praktisk skildring av funktionen stängda dörrar än annan doktrin som mer teoretiskt beskriver området. En handbok beskriver dock inte hur själva bedömningen går till utan är endast en föreskrivning av hur en sådan bör gå till och vad bedömningen ska baseras på. Handböckerna är alltså en mall som författarna utformat för att underlätta arbetet kring sekretess i domstolarna. Mallen är ett hjälpmedel för hur domare i praktiken ska tackla de problem de ställs inför gällande sekretess. Handböckerna är inte en rättskälla utan en del av den juridiska doktrinen och bör i min mening ses som ett komplement till rättskällorna, som ett slags spegling av doktrinen då det inte finns något underlag för om handböckerna följs eller hur dessa tolkas i praktiken.

Jag utgår således från handböckerna som ett slags mall som söker underlätta arbetet för de praktiker som ska hantera frågor om förhandlingssekretess. Dock säger böckerna alltså inget om hur verkligheten egentligen ser ut. För att ta reda på hur själva bedömningen således går till på domstolarna räcker handböckerna därför inte till utan djupare undersökningar krävs. Intervjuer med domare kommer därför komplettera detta kapitel (se kapitel 5). I kapitel 4 kommer djupdykningar av funktionen av stängda dörrar göras i olika måltyper där handböckerna också till viss del kommer användas för att beskriva skilda uppgifters inverkan på sekretessen.

3.2 Förvaltningsdomstol

Som nämndes i kapitlet ovan finns det större utrymme för förvaltningsdomstol att hålla förhandling bakom stängda dörrar än för allmän domstol. Förvaltningsdomstolen har ett officialansvar att pröva

frågan om stängda dörrar. Detta beror på att parterna kanske inte alltid vet om möjligheten till denna funktion och därför inte själva tar upp frågan.³⁰

Vid bedömningen av om stängda dörrar bör användas ska hänsyn tas till huruvida den enskildes uppgifter bör skyddas på grund av det beslut som denne har överklagat till domstolen.³¹ Om det finns känsliga uppgifter som omfattas av sekretess hos den beslutsfattande myndigheten bör inte denna sekretess upphävs bara i och med det att beslutet överklagas. Detta skulle eventuellt kunna avskräcka enskilda från att överklaga beslut som är av stor vikt för dem av rädsla för att högst personliga uppgifter om dem skulle bli offentliga.

Att poängtera är att muntlig förhandling i förvaltningsdomstol endast är ett komplement till det annars skriftliga förfarandet som tillämpas hos domstolen. Det vore därför orimligt att den enskilde skulle ”straffas” med offentlighet för sin vilja att framställa sin sak muntligen för domstolen istället för endast skriftligen. Enligt Geijer m.fl. talar detta för en viss generositet vid bedömningen.³²

Eftersom den enskilde kan efterge sekretessen som omfattar denne (enligt 12 kap. 2 § OSL) finns det ingen mening att hålla förhandling bakom stängda dörrar om den enskilde motsätter sig detta. Naturligtvis beror detta på vilken typ av uppgifter som kan komma att läggas fram vid förhandlingen. Det kan finnas andra intressen än den enskildes som behöver skyddas varför dennes medgivande inte alltid kan vara avgörande.³³

3.3 Allmän domstol

Bestämmelsen i 5 kap. 1 § RB innebär en möjlighet för domstolen att i varje enskilt fall göra bedömningen av om stängda dörrar bör gälla för förhandlingen efter en avvägning mellan intresset av insyn ställt mot intresset av sekretess. Här ska också vägas in det faktum att förhandlingsoffentligheten är grundlagsstadgad samt enligt art. 6 EKMR även är en grundläggande civil rättighet varför intresset av offentlighet bör vägas högt och endast åsidosättas i undantagsfall.³⁴

³⁰ Geijer m.fl. (2011), s. 44 f.

³¹ Geijer m.fl. (2011), s. 45.

³² Geijer m.fl. (2011), s. 45.

³³ Geijer m.fl. (2011), s. 45 f.

³⁴ Heuman m.fl. (2013), s. 95 och 97.

Sådant som domstolen inte ska beakta vid bedömningen av tillämpning av stängda dörrar är bland annat den misstänktes identitet. Inte heller får stängda dörrar beslutas enbart på den grund att det finns farhågor för en allvarlig hotbild för någon av de närvarande vid en förhandling. Sådana hot ska istället hanteras som säkerhetsfrågor och får istället försöka stävjas genom lag (1981:1064) om säkerhetskontroll i domstol.³⁵

Enligt Lunds Domarakademi bör förhandling gällande sexualbrott som rör barn regelmässigt hållas inom stängda dörrar för att skydda barnets identitet. Heuman m.fl. menar att behovet av att skydda barnets intresse måste bedömas som starkt. I andra fall av sexualbrott som rör vuxna är det inte en självklarhet med stängda dörrar. Viktigast att ha i åtanke enligt Lunds Domarakademi är att stängda dörrar kan tillämpas endast för sådana uppgifter som kan sekretesskyddas enligt lag. Funktionen får alltså inte tillämpas på en hel förhandling om det inte kan motiveras med motsvarande sekretessbestämmelse. Det förekommer mål där det kanske finns en del uppgifter som kan omfattas av sekretess och därför kan hållas inom stängda dörrar samtidigt som det kan förekomma uppgifter som inte föranleder stänga dörrar. Lunds Domarakademi rekommenderar att domstolen delar upp förhandlingen så att dessa uppgifter kan behandlas var för sig under offentlig förhandling respektive förhandling bakom stängda dörrar.³⁶

Förhandlingssekretess bör som regel inte bli tillämplig för personalia i brottmål som rör den åtalade. Samma huvudregler gäller för rättspsykiatrisk utredning av den åtalade. Däremot skulle sådan kunna tillämpas för tredje man. Om den åtalade däremot lider av någon psykisk störning blir bedömning en annan.³⁷

Heuman m.fl. menar att ju större insynsintresset är desto starkare anledning till att förhandlingen är offentlig. Detta innebär att då insynsintresset är större i t.ex. brottmål än i familjemål är det rimligare att förhandlingssekretess tillämpas i det sistnämnda fallet. Detta rör den privata sfären och det finns därmed enligt författarna inget större allmänintresse i ett sådant mål som kontrasterar intresset av den enskildes integritet. Till stor del bör dock stängda dörrar endast tillämpas när det finns misstankar om t.ex. övergrepp mot barn.³⁸

³⁵ Heuman m.fl. (2013), s. 98.

³⁶ Heuman m.fl. (2013), s. 98 f.

³⁷ Heuman m.fl. (2013), s. 99.

³⁸ Heuman m.fl. (2013), s. 99.

Som exempel på synnerlig vikt lämnas 15 kap. 1 och 5 §§ OSL gällande rikets säkerhet samt 21 kap. 1 § OSL som berör sexualliv och hälsa.³⁹

3.4 Slutsatser

På sätt och vis känns det mest som handböckerna förtydligar vad som framkommer i förarbetena snarare än att rent praktiskt tala om hur bedömningen i olika situationer ska göras. Det som ändå känns bra med handböckerna är att de på ett enkelt och lättillgängligt sätt ger en samlad bild av vad som gäller som beslutsgrunder för förhandlingssekretess. Detta i sig torde göra handböckerna till ett bra hjälpmedel för de domare som ska fatta besluten då det är lätt att få en överblick.

Förutom att handböckerna ger lättillgänglig information ges också en del konkreta exempel på situationer där förhandling bör omfattas av sekretess. Dessa situationer kan fungera som riktlinjer även för andra situationer som inte konkret anges i böckerna och därmed göra det lättare för beslutsfattare att göra bedömningen om stängda dörrar bör tillämpas eller inte.

Handböckerna ger också en uppfattning av bakgrunden till varför förhandlingssekretess bör användas, alltså de bakomliggande intressen som funktionen är avsedd att skydda. Detta sätter tonen för varför stängda dörrar används och ger således även en riktning för beslutsfattaren vilka intressen som ska skyddas och tillvaratas vid bedömningen.

Handböckernas inriktning när det kommer till den rent praktiska tillämpningen av stängda dörrar och hur bedömningen ska göras är mest inriktad på den enskildes intressen och inte så mycket på offentlighetsprincipen. Dock poängteras sekretessbestämmelsens betydelse för att kunna stänga dörrarna vid förhandling. Detta är således den viktigaste utgångspunkten för bedömningen, både enligt författarna till handböckerna och enligt lagstiftaren. Att tilläggas bör att handböckerna i sin helhet dock tar upp även andra aspekter av förhandlingssekretess men också all sekretess som berör domstolen och därmed redogörs även till stor del för offentlighetsprincipen.

³⁹ Heuman m.fl. (2013), s. 97.

4 Förhandlingssekretessen i några måltyper

4.1 Inledning

Hittills har framställningen av förhandlingssekretessen varit generellt hållen. Detta kapitel ska genom en mer ingående redogörelse av några måltyper i förvaltningsdomstol och allmän domstol ge en större förståelse för hur stängda dörrar kan användas och utifrån vilka mer specifika grunder som bedömningen bör göras. Avsikten är att ge en inblick i huruvida det finns likheter och/eller skillnader mellan de båda domstolstyperna samt att visa syftet med lagstiftningen för varje enskild måltyp.

Även i detta kapitel, liksom i kapitel 3 ovan, har jag till stor del använt mig av handböckerna från Lunds domarakademi. Anledningen till att jag valt att använda mig av dessa även till detta kapitel är för att de har en praktiskt orienterad framställning av hur olika rättsområden bör hanteras ur ett sekretessperspektiv. Framställningen blir alltså även i detta kapitel mer praktiskt inriktad utifrån hur dessa måltyper ska hanteras sett till frågan om förhandlingssekretess, snarare än att beskriva det gällande rättsläget. Därför hamnar också framställningen av måltyper efter genomgången av handböckerna och inte efter kapitlet om gällande rätt eftersom det finns ett samband både till gällande rätt och den praktiska tillämpningen av bestämmelserna för de särskilda måltyperna. Jag ville alltså ge läsaren en introduktion både till gällande rätt och den praktiska bedömningen innan detta kapitel.

Kapitlet är upplagt så att de utvalda måltyperna kommer presenteras utifrån vilken domstol de tillhör, för att göra det lätt för läsaren att förstå vad som gäller för varje specifik måltyp samt för att det ska vara enkelt att skilja dem åt. Kapitlet avslutas sedan med jämförelser mellan de måltyper som liknar varandra samt slutsatser.

4.2 Mål i allmän domstol

4.2.1 Sexualbrottsmål

Sexualbrottsmål har ansetts vara en sådan typ av mål som kan omfattas av förhandlingssekretess och måltypen regleras särskilt genom 35 kap. 12 § OSL. För att sekretess ska kunna förordnas gäller rakt skaderekvisit, vilket alltså innebär att det är en presumtion för offentlighet. Syftet med bestämmelsen är att skydda den enskilde med tanke på att uppgifter som kan framkomma i sexualbrottsmål kan vara känsliga för denne. Det är inte den enskilde målsägande som står inför rätta och intresset av att skydda denne är så starkt att man även ansett det motiverat att omfatta även den tilltalade av sekretessen. Dock gäller sådan sekretess inte uppgifter om vem den tilltalade i målet är.⁴⁰

I 21 kap. 1 § OSL ges ett minimiskydd vad gäller skydd för uppgifter om enskildas hälsa och sexualliv. Denna bestämmelse är tillämplig inom all offentlig förvaltning och blir därmed även gällande för domstolarna. Det ger således en möjlighet för domstolen att hålla förhandling inom stängda dörrar när t.ex. förhör ska hållas med målsägande. Det råder tveksamhet huruvida målsägandes namn kan hemlighållas genom hänvisning till att det är en uppgift som rör en enskilds sexualliv. Heuman m.fl. menar att det troligtvis är att dra bestämmelsens omfattning för långt.⁴¹

4.2.2 Familjemål och familjerättsliga ärenden

Familjemål omfattas av 36 kap.1 § 2 st. OSL och sekretessen enligt bestämmelsen gäller för uppgifter som avser enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden. Då familjemål i allmän domstol är av tvistemålskaraktär måste en part lämna begäran om stängda dörrar eller sekretess i övrigt för att sådan ska tillämpas av domstolen. Vad avser begäran om stängda dörrar måste sådan framställan göras innan uppgifterna läggs fram vid förhandlingen, eftersom uppgifterna annars anses som offentliga enligt 43 kap 5 § OSL och därmed inte kan omfattas av sekretess.⁴²

En förutsättning för att kunna förordna om stängda dörrar är att det kan antas att den enskilde eller någon till denne närstående lider skada eller men

⁴⁰ Heuman m.fl. (2013), s. 72 f.

⁴¹ Heuman m.fl. (2013), s. 74.

⁴² Heuman m.fl. (2013), s. 78 f.

om uppgiften kommer till allmänhetens kännedom. Bestämmelsen har alltså ett rakt skaderekvisit och därmed råder presumtion för offentlighet.⁴³

Domstolen kan ha ett officialansvar att ta reda på parternas inställning till sekretess i det fall klart känsliga uppgifter kan framkomma i t.ex. vårdnads- eller umgängesutredningar. Utredningar från socialtjänsten omfattas av sekretess enligt 36 kap. 1 § OSL. Sådana uppgifter omfattas således av sekretess även direkt hos domstolen och det är därmed inte frågan om någon överföring av sekretess. Andra uppgifter som kan omfattas av sekretess enligt 36 kap. 1 § OSL är uppgifter om enskilds adress om det skulle innebära t.ex. hot eller men för den enskilde att sådan uppgift kom ut.⁴⁴

I familjerättsliga ärenden såsom adoption, särskild företrädare för barn, anordnande av godmanskap och förvaltare gäller sekretess oavsett om parterna begärt det eller inte. Det är fortfarande sekretessbestämmelsen i 36 kap. 1 § OSL som är tillämplig. Dock har det i dessa mål ansetts finnas ett särskilt intresse att skydda känsliga uppgifter för barn som kan innebära skada om dessa inte hemlighålls. Här föreligger alltså ett officialansvar för domstolen vilket skiljer sig från övriga mål av tvistemålskaraktär.⁴⁵

4.2.3 Företagshemligheter

För tillämplighet av sekretess avseende företagshemligheter gäller enligt 36 kap. 2 § OSL att det föreligger risk för avsevärd skada om uppgiften kommer till allmänhetens kännedom. Behovet av sekretess ska vara verkligt kännbart och få stora ekonomiska konsekvenser. Bestämmelsen gäller för såväl tvistemål som brottmål där frågan om företagshemligheter kan bli aktuell. Det kan bli aktuellt för domstolen att ta upp inställningen till sekretess i målet om parterna inte själva berör ämnet. I bestämmelsens tredje stycke framgår att för vittne gäller sekretess för sådana uppgifter som lämnas om det inte kan göras klart att uppgiften kan röjas utan att den som uppgiften rör lider skada. Detta kan gälla t.ex. expertvittnen från företag eller myndighet som inte annars skulle kunna uttala sig fritt.⁴⁶

⁴³ Heuman m.fl. (2013), s. 78.

⁴⁴ Heuman m.fl. (2013), s. 78 f.

⁴⁵ Heuman m.fl. (2013), s. 81 ff.

⁴⁶ Heuman m.fl. (2013), s. 76 f.

4.3 Mål i förvaltningsdomstol

4.3.1 Skatter, avgifter och taxering

Absolut sekretess för uppgifter om enskildas ekonomiska eller personliga förhållanden gäller hos Skatteverket enligt 27 kap. 1 § första stycket OSL, om det avser olika typer av underlag för skatt eller taxering. Begreppet skatt i lagstiftningen innefattar även t.ex. skattetillägg och förseningsavgifter. Den sekretess som domstolen har att förhålla sig till i dessa mål regleras i 27 kap. 4 § OSL och är betydligt svagare än den som finns i 27 kap. 1 §. Enligt 27 kap. 4 § omfattas sådana uppgifter som är av betydelse för målet normalt inte av sekretess, det råder presumtion för offentlighet. Uppgifter som kommer in från part i målet omfattas alltid av svag sekretess medan uppgifter som inkommer från Skatteverket som inte är av betydelse behåller den absoluta sekretessen som gäller enligt 27 kap. 1 §. Även den svagare typen av sekretess torde kunna räcka för att inte lämna ut uppgifter i självdeklarationer och troligtvis även företagsbeskattning som rör affärs- och driftförhållanden.⁴⁷

Sammanställningar av material omfattas dock troligtvis inte av sekretess. Endast uppgifter av känsligare slag i fall av personbeskattning som rör t.ex. sjukdomstillstånd eller liknande kan troligtvis hemlighållas.⁴⁸

4.3.2 LVU-mål

LVU-mål är alltså mål som prövas av domstol som avser tvångsvård av unga. LVU-mål handläggs av socialtjänsten och för uppgifter som berör enskildas personliga förhållanden inom socialtjänsten gäller enligt 26 kap. 1 § OSL omvänt skaderekvisit. Trots att förvaltningsdomstol inte egentligen omfattas av bestämmelsen samt att 43 kap. 1 § inte kan tillämpas avseende överföring av sekretess vid överklagande, då det inte är frågan om överprövning, har Högsta förvaltningsdomstolen beslutat att uppgifterna ändå omfattas om primär sekretess även vid prövning hos förvaltningsdomstolen.⁴⁹

På grund av den stränga sekretess som omfattar handlingarna i LVU-mål bör även muntliga förhandlingar regelmässigt hållas inom stängda dörrar.

⁴⁷ Geijer m.fl. (2011), s. 52 ff.

⁴⁸ Geijer m.fl. (2011), s. 54.

⁴⁹ Geijer m.fl. (2011), s. 65.

RÅ 2007 ref. 17.

Sekretessen är så sträng att den bör bestå även om någon av parterna motsätter sig detta.⁵⁰

4.3.3 Smittskydd

Smittskydd är en del av hälso- och sjukvården och för enskildas hälsotillstånd och andra personliga förhållande gäller enligt 25 kap. 1 § OSL av ett omvänt skaderekvisit. Sekretessen är primärt tillämplig också för förvaltningsdomstol. Då det är frågan om mycket sträng sekretess för dessa mål är det mycket sällan uppgifter offentliggörs då det är svårt att säkerställa att den enskilde eller någon till denne närstående inte lider men om uppgift röjs.⁵¹

Det finns en tradition av att hantera smittskyddsmål med vad Geijer m.fl. anser vara en onödigt stor försiktighet, dvs. att de behandlas annorlunda än liknande mål (t.ex. psykiatrimål) och att det inte finns någon mening med detta.⁵²

4.4 Jämförelser och slutsatser

4.4.1 Inledning

Denna del syftar till att ge en bild av likheter och skillnader mellan hur förhandlingssekretessen är utformad i förvaltningsdomstol och allmän domstol. En del jämförelser kommer kanske att verka något långsökta men de kommer försöka att utgå från typen av uppgifter som kan framkomma i de olika målen. Utifrån dessa jämförelser kommer sedan undersökas om några slutsatser kring bedömningen kan göras utifrån uppgifternas karaktär eller typen av domstol det är frågan om och vilket av dessa som står i fokus för bedömningen av förhandlingssekretess.

4.4.2 Familje- och LVU-mål

Dessa mål har naturligtvis både likheter och skillnader gällande förhandlingssekretess. Förutom de uppenbara skillnaderna, såsom att de behandlas av olika domstolstyper, att det ena är tvistemålsliknande och det andra av tvångskaraktär, finns det faktiskt mest likheter vad gäller typen av

⁵⁰ Geijer m.fl. (2011), s. 66.

⁵¹ Geijer m.fl. (2011), s. 62 f.

⁵² Geijer m.fl. (2011), s. 64 f.

uppgifter. I båda måltyperna rör det sig om uppgifter av väldigt personlig karaktär som avser familjeförhållanden men också om de enskilda personerna som målen avser. Trots detta finns det stora skillnader från lagstiftarens sida när det kommer till möjligheten att hålla förhandling inom stängda dörrar. De största skillnaderna är väl egentligen att LVU-mål omfattas av sträng sekretess medan det för familjemål gäller svag sekretess genom rakt skaderekvisit.

Vad skulle då ändå dessa stora skillnader kunna bero på? Till stor del beror det troligtvis hur målen hamnar i domstol. Vid familjemål är det frågan om enskilda parter som stämmer varandra och därmed har hamnat vid en förhandling av mer eller mindre frivilliga skäl. Förvaltningsrätten är obligatorisk prövningsinstans i LVU-mål. Det är också frågan om en tvångsåtgärd och således inte fråga om någon frivillighet för den enskilde. Det är ett intrång från statens sida och kanske förtjänar den enskilde då större rätt till skydd för sina personliga uppgifter än de som själva söker sig till domstolen för att få hjälp att lösa en konflikt.

Förutom detta finns det dessutom ett större ansvar för förvaltningsrätten att själva pröva frågan om stängda dörrar än för allmän domstol. Familjemål är dessutom av tvistemålsliknande karaktär vilket ger domstolen ännu mindre utrymme att leda processen.

4.4.3 Företagshemligheter och skattemål

På sätt och vis skyddar sekretessbestämmelserna för dessa måltyper samma intressen. Även när det gäller skattemål finns förekommer det i sådana mål uppgifter som rör enskilds företag osv. För att förhandlingssekretess ska kunna tillämpas för uppgifter som avser företagshemligheter gäller att offentlighet för uppgifterna skulle bli verkligt kännbart och ge stora ekonomiska konsekvenser. För skattemål gäller räcker det troligtvis med att svag sekretess för uppgifterna gäller för att förhandling ska kunna hållas inom stängda dörrar. Dock gäller i skattemål som huvudregel att sådana uppgifter som är av betydelse för målet inte omfattas av sekretess.

Att ha i åtanke är att i förvaltningsrätt hålls hela den muntliga förhandlingen bakom stängda dörrar om det beslutats att sådana ska tillämpas. I allmän domstol är det mer restriktiv tillämpning av förhandlingssekretess som gäller och där hålls endast vissa delar stängda medan andra måste vara offentliga. I praktiken innebär detta att även sådana uppgifter som är av betydelse för målet i skattemål hos förvaltningsrätt kommer att läggas fram bakom stängda dörrar om det kan framkomma andra uppgifter i målet som

omfattas av sekretess och att den bestämmelsen därmed endast får egentlig tillämpning i domen. I allmän domstol skulle endast sådana förhör eller tillfällen då uppgifter om företagshemligheter skulle läggas fram vid förhandlingen som kan hållas bakom stängda dörrar. Dessutom torde denna möjlighet användas mycket restriktivt då det krävs att det ska vara verkligt kännbart samt få stora ekonomiska konsekvenser om uppgifterna kom till allmänhetens kännedom. Det torde alltså utifrån detta vara lättare att få gehör om stängda dörrar i ett mål avseende skatt i förvaltningsrätt än ett som avser företagshemligheter i allmän domstol. Även här kan aspekten av målens karaktär också tas upp och domstolens möjlighet att själva ta upp frågan om förhandlingssekretess skiljer sig naturligtvis åt även här, precis som i ovan nämnda fall.

4.4.4 Sexualbrott och smittskydd

Detta är kanske egentligen den mest långsökta jämförelsen, men samtidigt finns det uppgifter som förekommer i båda typerna av mål som går att jämföra med varandra.

För sexualbrott gäller ett rakt skaderekvisit för uppgifter som kan framkomma i målet medan det för smittskydd gäller omvänt skaderekvisit. Även om det enligt 21 kap. 10 § finns ett minimiskydd för uppgifter om enskildas sexualliv och hälsa är skyddet för smittskydd starkare. Detta trots att det för den enskilde i sexualbrottsmål som blivit utsatt för brottet är otroligt intima och svåra uppgifter som ska lämnas till rätten. Varken ett brottsoffer eller någon som blivit smittad av en sjukdom har någon skuld till det som hänt och torde ha samma rätt till skydd för sina uppgifter. Med detta sagt råder det dock skillnad på vilken konsekvens uppgifterna kan få för en annan part, i sexualbrottsmål gäller detta för den tilltalade. De uppgifter som lämnas av och rör målsäganden ska ligga till grund för bedömningen av den tilltalades skuld. Detta gör det svårt att hålla dessa uppgifter hemliga.

Vad som dock kan sägas om förhandlingssekretessen för de båda måltyperna är att denna torde kunna tillämpas för sådana uppgifter som normalt framkommer vid förhandling i båda fallen. För sexualbrottsmål gäller dock att stängda dörrar endast kan tillämpas för de delar av förhandlingen när vittnesförhör hålls eller uppgifter läggs fram som för vilka sekretessbestämmelser är tillämpliga.

5 Domarens perspektiv

5.1 Inledning

För att ge uppsatsen ett större djup har jag valt att göra intervjuer med domare. Det är inte fråga om någon stor kvantitativ undersökning utan ett fåtal intervjuer för att ge en bild av verkligheten. Trots att jag endast träffat och intervjuat sex stycken domare för att skriva det här kapitlet så tycks några små försiktiga mönster kunna urskiljas.

Syftet med det här kapitlet är att få fram och visa hur bedömningen och avvägningarna kring förhandlingssekretess kan se ut i praktiken. Lagstiftaren försöker genom lagstiftning styra hur en funktion ska se ut men det går inte alltid att anpassa verkligheten till detta. För att därför få fram hur förhandlingssekretess i praktiken tillämpas räcker det inte att undersöka lagstiftning och förarbeten eller juridisk doktrin utan jag har också fått göra intervjuer med domare. Framställningen i detta kapitel avser att ge ett perspektiv av verkligheten, så långt det nu går att ge, utifrån de intervjuer som jag har gjort.

5.2 Metod och tillvägagångssätt

För att på något sätt få ett brett urval så tog jag kontakt med fyra olika domstolar för att göra intervjuer, nämligen Förvaltningsrätten i Malmö, Lunds tingsrätt, Förvaltningsrätten i Göteborg samt Göteborgs tingsrätt. Att jag endast valde första instanser beror på att det inte för något mål krävs prövningstillstånd till dessa domstolar och att det därför finns fler mål att hantera och därmed en större bredd. Att jag valde några olika domstolar beror på att jag ville se om bedömningarna kan variera inte bara mellan olika domstolstyper utan även kanske mellan domstolarna i sig pga. t.ex. olika interna rutiner och kulturer. Dock skulle jag säga att mitt urval är för litet för att kunna uttala sig om sådana mönster och att det skulle kunna skrivas ett examensarbete bara om den biten.

Jag fick kontakt med sex stycken domare, tre stycken från förvaltningsrätterna och tre stycken från tingsrätterna.⁵³ Antalet kändes rimligt och hanterbart för uppsatsens omfattning. Jag har inte valt att ha

⁵³ 2 från Förvaltningsrätten i Malmö, 1 från Förvaltningsrätten i Göteborg, 2 från Lunds tingsrätt och 1 från Göteborgs tingsrätt.

något genusperspektiv i uppsatsen och har därför inte lagt någon vikt vid intervjusubjektens kön utan endast sett alla rakt av som domare i sin yrkesroll. Naturligtvis kunde en sådan aspekt vara intressant att ta upp men den faller utanför uppsatsens syfte och utesluts därför. Eftersom jag valt att inte ta upp kön som en urvalskategori kommer jag att benämna alla domare som hen istället för han eller hon då jag vill förhålla mig neutral. Jag har inte heller har använt mig av ålder som någon urvalskategori. Jag valde helt enkelt egentligen de första sex, de första tre från varje domstolstyp, som hade möjlighet att ställa upp för intervju. Detta beror på begränsade möjligheter att kunna hålla intervjuer när som helst samt som sagt materialet som ska hanteras och bearbetas för uppsatsen.

Jag träffade domarna personligen vid ett tillfälle. Jag tyckte detta sätt passade sig bäst då det skapar en bättre kontakt än via t.ex. telefon eller e-post. Att kunna prata med domarna direkt gjorde också att det gick att ställa följdfrågor för att få dem att förtydliga sina svar men också för att jag lättare skulle kunna förklara vad jag menade med mina frågor om det var oklart för någon.

De intervjufrågor jag har ställt har syftat till att försöka ge klarhet i hur bedömningen för tillämpning av förhandlingssekretess i praktiken går till. Vad är det som vägs in i bedömningen egentligen? Vilka svårigheter finns det? Är den nuvarande regleringen tillräcklig? Vad uppfattas som syftet med stängda dörrar? De frågorna jag valt är avsedda att ge en så bred bild av bedömningen samt själva företeelsen stängda dörrar som möjligt. Intervjufrågorna i sin helhet presenteras nedan i bilaga A.

En av frågorna handlade om vilken påverkan media eventuellt skulle kunna ha på bedömningen av om stängda dörrar skulle tillämpas på förhandlingen eller inte. Anledningen till att jag ville ställa frågan var en kommentar av Edelstam där han menade att medias uppmärksamhet kunde leda till större benägenhet att använda stängda dörrar och att man i vart fall hade sett sådana tendenser i Danmark.⁵⁴ Jag ville därför höra med intervjusubjekten om deras uppfattning av detta och det blev en ganska öppen diskussionsfråga för att de skulle kunna spåna kring ämnet fritt.

Jag har valt att dela in presentationen av det empiriska materialet i kategorier utifrån de ämnen frågorna berört. Under varje kategori har jag sedan valt att dela upp domstolstyperna var för sig så att det underlättar för läsaren att lägga märke till eventuella likheter och skillnader samt för att ge en enkel struktur för att tillgodogöra sig innehållet.

⁵⁴ Edelstam (2001), s. 117.

5.3 Resultat

5.3.1 Besluten

5.3.1.1 Förvaltningsrätt

För domarna i förvaltningsrätterna är det vanligt att de fattar beslut om stängda dörrar, egentligen i praktiskt taget de flesta mål. Det är dock vanligast i t.ex. mål som gäller LVU eller LVM, men det händer att stängda dörrar också tillämpas vid t.ex. skatte- eller migrationsmål. I princip har domarna alltid fattat beslut om förhandlingssekretess ska tillämpas eller inte redan innan den muntliga förhandlingen utifrån de skriftliga handlingarna. Om det föreslås som begäran av part vill domarna att grund för detta lämnas. Alla domare ser det som ett officialansvar att hantera frågan om förhandlingssekretess, särskilt i mål där det inte finns ombud eller där parterna själva måste stå kostnaden för ombuden. Besluten fattas dock mer eller mindre rutinmässigt utifrån måltypen och vad som normalt förekommer i sådana mål. Först utgår de alltså från måltypen och därefter från sekretessbestämmelsernas innebörd samt vilket skydd denna kan ge. En domare säger att avvägningarna också utgår ifrån om det kommer att framkomma känsliga personliga uppgifter som inte skulle kunna bli kända om den enskilde inte begärt överprövning till domstolen.

5.3.1.2 Tingsrätt

Det är ganska vanligt att domarna fattar beslut om stängda dörrar, dock gäller detta beslut endast för begränsade delar av förhandlingen. Till stor del fattas rutinmässiga beslut om stängda dörrar vid dragning av målsägandes personalia. I övrigt är det måltypen som till en början styr för att sedan utgå från tillämplig sekretessbestämmelse. Alla tre domare säger att det oftast är fråga om officialprövning från deras sida i sådana fall där de vet att det finns tillämplig sekretessbestämmelse som medger förhandlingssekretess. Avvägningarna görs utifrån det skaderekvisit som uppställs i tillämplig bestämmelse. En av domarna menar dock att man till stor del måste utgå från den enskilde parten eller vittnet. Om denne vägrar berätta om inte stängda dörrar tillämpas har domaren i praktiken inte mycket val. Partens förmåga att argumentera för sin sak om denne gör en begäran om stängda dörrar har också betydelse för bedömningen. Vidare kommer även fram tankar om att brottets grad kan inverka på bedömningen, en domare menar att det allmänna intresset av insyn ökar ju allvarligare brottet är.

5.3.2 Svårigheter och reglering

5.3.2.1 Förvaltningsrätt

Det som uppfattas som svårigheter vid bedömningen är framför allt att bedömningen ska göras på förhand och att det således endast är en prognos av vad som kan komma att tas upp under förhandlingen. I vissa fall finns det klara riktlinjer om hur stark sekretess som gäller för särskilda uppgifter och då är det lättare att fatta beslut än om det måste göras särskilda avvägningar. Avvägningarna kan handla om ifall uppgifterna verkligen når upp till den grad som sekretessbestämmelsen kräver, som exempel lämnar en av domarna hur man egentligen ska bedöma om någon kommer lida men eller skada av att uppgiften inte hemlighålls.

Ingen har något att anmärka på vad gäller den nuvarande regleringen. De anser att den ger de verktyg som behövs för att kunna fatta beslut. Även om detta ibland ger svåra avvägningar för dem att göra så menar de att en mer uppstramad och detaljstyrd reglering inte är lösningen utan att det då är svårt att få med alla tänkbara scenarion de kan komma att ställas inför.

5.3.2.2 Tingsrätt

Regleringen uppfattas som bra utifrån samma tankegångar som hos domarna i förvaltningsrätt, dvs. att det inte går att detaljstyra utan att det här är det bästa som kan åstadkommas. En domare tar upp problematiken med att regleringen lämnar stort utrymme för den enskilde domarens bedömning och att detta kan leda till stora olikheter i bedömningarna.

Som redan nämnts menade en av domarna att en svårighet är om part eller vittne vägrar att berätta vad denne vet om förhöret inte hålls inom stängda dörrar. I själva verket finns inte mycket att göra förutom att stänga förhandlingen för att få fram underlag. Vad som mer uppfattas som en svårighet är i vilken utsträckning man ska använda sig av förhandlingssekretessen, alltså balansgången mellan att hålla de delar som ska vara offentliga öppna men att stänga dörrarna för sådant som ska omfattas av sekretess.

5.3.3 Funktionen

5.3.3.1 Förvaltningsrätt

Det helt entydiga svaret på vilken funktion domarna anser att stängda dörrar har är att ge tillräckligt med material för att de ska kunna fatta rätt beslut.

Stängda dörrar ger enligt domarna signalen till den enskilde parten att det som sägs under förhandlingen sägs i något slags förtroende till rätten och att det därmed skulle göra det lättare att berätta sin historia. Beslutsunderlag anges alltså som den viktigaste funktionen.

En domare anger att en av funktionerna för själva domstolen är att det underlättar deras arbete om den muntliga förhandlingen hålls inom stängda dörrar. Materialet för den skriftliga handläggningen är sekretessbelagt fram till dess att beslut fattas, om den muntliga förhandlingen är offentlig blir det naturligtvis lite krångligare att hålla ordning på handlingarna än om sekretess gäller för allt fram till domen skrivits.

En annan intressant synvinkel som kom upp var att man egentligen bara hade behövt utestänga sådana personer som i praktiken störde förhandlingen och parterna från att våga berätta. För att fortfarande kunna leva upp till offentlighetsprincipens funktion av insyn skulle andra personer kunna tillåtas att delta eftersom detta egentligen troligtvis inte skulle påverka möjligheten att få fram information.

5.3.3.2 Tingsrätt

Även här tycks förhandlingssekretessens viktigaste funktion anses vara att få fram tillräckligt med underlag för att kunna fatta rätt beslut. Samtidigt är en av domarna tveksam till om förhandlingssekretessen verkligen får den effekten, hen menar att det alltid ändå finns någon som vet att vem som t.ex. har vittnat och att vad denne då har sagt kanske egentligen inte spelar någon roll.

En domare anger också funktionen av fortsatt sekretess. Om en uppgift framkommit vid förhandlingen utan att denne hållits bakom stängda dörrar finns det ingen möjlighet (eller kanske ingen mening) att sekretessbelägga den i efterhand.

5.3.4 Allmän insyn och enskildas integritet

5.3.4.1 Förvaltningsrätt

Domarna hade olika tankar vad gäller den allmänna insynen ställd mot den enskildes integritet. Eniga var väl dock alla om att båda två var intressen som bör värnas och att det inte är en lätt avvägning att göra. En domare menade att hen egentligen inte funderade över begreppen vid beslutsfattningen utan istället utgick från vilket skaderekvisit som är tillämpligt i den specifika situationen och att utifrån detta i sig går det att

urskilja vilket intresse som väger tyngst. Omvänt skaderekvisit skulle således innebära företräde för den enskildes integritet medan rakt skaderekvisit då ger företräde för den allmänna insynen och offentlighetsprincipen.

En domare framhävde verkligen vikten av den allmänna insynen och hur detta kunde göra att man skärpte till sig vid beslutsfattandet. Dessutom menade hen att offentligheten som kontrollmekanism egentligen var viktigare i förvaltningsrätten än i allmän domstol eftersom det handlar om intrång från statens sida. Dock har hen aldrig varit med om att ett beslut om förhandlingssekretess har ifrågasatts.

Den tredje domaren menar att offentlighetsprincipen bara är en del av flera som upprätthåller rättssäkerheten och att förhandlingssekretess också är en sådan del. Detta för att förhandlingssekretessen ger möjlighet till domstolen att få ett bättre beslutsunderlag.

5.3.4.2 Tingsrätt

Det framkommer en del allmänna funderingar kring offentlighetsprincipen som en mycket stark princip för det svenska rättssystemet och rättssäkerheten. Samtidigt pågår en förändring av rättskulturen och samhället blir allt hårdare, folk vågar inte vittna är ett exempel på det. Frågan är hur man ska kunna komma till rätta med detta, det finns förbud mot anonyma vittnen t.ex. Samtidigt ser flera av domarna ändå offentlighetsprincipen och därigenom möjligheten till kontroll och insyn som en viktigare princip. Inte heller tror man att problemet skulle lösas genom att utöka möjligheten till förhandlingssekretess, det finns som nämndes tidigare alltid någon som vet vem som vittnat osv.

En domare framhåller samtidigt offentligheten som något oåterkalleligt. Med detta menar hen att i tveksamma fall kanske man borde besluta om sekretess trots att detta i efterhand visar sig obehövt, men detta kan alltid upphävas genom att offentliggöra uppgifter i domen. Däremot kan en uppgift leda till oanade konsekvenser för den enskilde om den kommer till allmänhetens kännedom. Det går alltså att läka ett beslut om sekretess men inte ett beslut om offentlighet. Samme domare berättar också om svårigheten av att veta hur mycket som ska tas med i domen av sådana uppgifter som framkommit inom stängda dörrar. Vad kan egentligen sekretessbeläggas i domen? Tillräckligt med uppgifter måste finnas med för att förstå på vilka grunder beslutet fattats. Och vilken roll spelar egentligen förhandlingssekretessen då, i det stora hela.

5.3.5 Skillnader mellan allmän och förvaltningsdomstol

5.3.5.1 Förvaltningsrätt

Den tydligaste skillnaden tycker domarna är i vilken omfattning stängda dörrar används och får användas. I förvaltningsrätten omfattar ett beslut om stängda dörrar hela den muntliga förhandlingen medan det i allmän domstol endast får omfatta delar av förhandlingen. På något sätt verkar man vara mer van vid offentligheten som huvudregel i allmän domstol och detta gör också att det kanske är mer tveksamt där att stänga dörrarna vid en förhandling. I detta ligger också att de tror att det till större del är frågan om officialprövning i förvaltningsdomstol än i allmän domstol.

En annan aspekt som tas upp är skälen till varför man hamnat i domstol och vilken inverkan detta kan ha för rätten till skydd för den enskildes integritet. En tankegång är att den som begått ett brott kanske inte ska "förtjäna" samma rätt till skydd för sin integritet som en person som begärt överprövning av ett myndighetsbeslut.

Att det är fråga om överprövning av myndighetsbeslut menar domarna också ger ett annat utgångsläge vad gäller sekretessen i förvaltningsrätten då denna i många fall överförs från myndigheten och därmed blir automatiskt gällande även för domstolen.

5.3.5.2 Tingsrätt

En domare ville inte uttala sig alls om eventuella skillnader då hen inte kände att hen hade någon insyn i hur det går till i förvaltningsdomstol. De två övriga domarna tror båda att offentlighet är vanligare i allmän domstol och att detta bland annat beror på att handlingar i förvaltningsdomstol är känsligare samt att det till viss del beror på hur ärenden handläggs i förvaltningsdomstol.

Den ena domaren har varit verksam även i förvaltningsrätten och är övertygad om att förhandlingssekretess används i betydligt större utsträckning i förvaltningsdomstolarna. Detta menar hen beror på att i allmän domstol gäller muntlighets- och omedelbarhetsprinciperna och därmed är det endast sådan som framkommit vid förhandlingen som får ligga till grund för bedömningen. I förvaltningsdomstol däremot är den muntliga förhandlingen endast ett komplement till den annars helt skriftliga handläggningen. Detta gör enligt domaren att intresset av insyn i förvaltningsdomstol i allmänhet är lägre, eftersom de skriftliga handlingarna

inte är tillgängliga för allmänheten under processens gång. I allmän domstol däremot kan allmänheten ta del av samma material som domstolen själv vid en öppen förhandling varför stängda dörrar blir en större inskränkning här. Det finns också regler för att vissa delar av förhandling i allmän domstol måste hållas öppen för allmänheten, medan motsvarande regler för förvaltningsdomstolarna saknas. Domaren menar att detta skulle kunna leda till ett större skön hos domarna i förvaltningsdomstol eftersom det då blir mer upp till varje enskild domare och domstol utifrån hur deras rutiner ser ut.

5.3.6 Medias påverkan

5.3.6.1 Förvaltningsrätt

Vid diskussionerna om medias inverkan på beslut om stängda dörrar ställer sig samtliga domare tveksamma till att så skulle vara fallet. De menar att de inte tar hänsyn till det och att det endast är sekretessbestämmelserna som ska ligga till grund för bedömningen av om förhandlingssekretess ska tillämpas eller inte. ”Två likadana fall ska behandlas lika oavsett om det är medialt intresse för det ena” säger en domare.

En av dem menar att det oftast inte är media som är ett hinder i processen utan sådana personer att det snarare är sådana personer som kan utöva någon slags press på den enskilde, t.ex. familjemedlemmar osv.

5.3.6.2 Tingsrätt

På det stora hela är alla tre domare eniga om att media inte påverkar deras beslut om huruvida de ska hålla stängda dörrar eller inte. De tror egentligen inte heller att det påverkar på det stora hela vid bedömningar. I teorin tror de dock att det eventuellt skulle kunna inverka på t.ex. bedömning av skada och men och huruvida denna skulle kunna bli större i och med medias uppmärksamhet. Dock framhåller en av dem att media även i efterhand skulle kunna granska ett mål som inte hållits inom stängda dörrar och att detta inte går att veta på förhand varför det inte går att låta det tas in i bedömningen utan endast hålla sig till den reglering som finns.

5.4 Slutsatser

Till att börja med så är det utifrån bara ett fåtal intervjuer naturligtvis svårt att dra några generella slutsatser i ett större perspektiv. Att ha i åtanke är

ändå att alla verksamma domare har samma skolning och att detta troligtvis spelar in på hur de tänker och gör sina bedömningar. Självklart finns det andra faktorer än juristutbildning som spelar in på hur människor tänker och resonerar men jag tror ändå att skolningen gör en hel del, den ger åtminstone den gemensamma nämnaren av den juridiska metoden som arbetssätt.

Till att börja med visade sig beslutsfattandet ske på ganska likartade sätt, både sett till domare och domstolstyper. De flesta fattade på något sätt rutinmässiga beslut utifrån måltypen. Detta beror kanske till viss del på hur sekretesslagstiftningen är uppbyggd, måltypen är utgångspunkten för att hitta rätt. Jag kan också tänka mig att det är mer tidskrävande att fatta beslut utifrån varje enskilt fall och att detta kan kännas lite som att uppfinna hjulet varje gång. I åtanke får också ha att det är fråga om en prognos av vad som skulle kunna komma fram vid förhandlingen och att det därför är svårt att bedöma på förhand. Därför kanske beslut om stängda dörrar fattas oftare eftersom det går att upphäva sekretessen i efterhand men aldrig att ta tillbaka offentligheten (mer om detta i nästa kapitel).

Det visade sig att domarna i både förvaltningsrätt och tingsrätt ansåg sig ha ett officialansvar att ta upp frågan om förhandlingssekretess, åtminstone i sådana mål där känsliga uppgifter normalt framkommer. Kanske är ansvaret mer uttalat för domare i förvaltningsrätt men även domare i tingsrätt verkar alltså känna ett sådant ansvar. Detta gäller troligtvis dock inte för tvistemål där det till större del är upp till parterna att sätta ramarna för förhandlingen.

De flesta ansåg att det till största del inte var fråga om några svårare avvägningar vid bedömningen utan att regleringen gav tillräckliga hjälpmedel. Skaderekvisiten verkar visa vägen av vilket intresse som ska väga tyngst. Det finns dock utrymme för den enskilde domaren att göra en viss egen bedömning ändå, t.ex. av vad som är men eller skada för den enskilde. Dessutom påpekade någon av domarna att det ibland snarare blir den enskilde som man får ha som utgångspunkt om denne exempelvis vägrar berätta om förhandlingen inte hålls bakom stängda dörrar.

Det rådde stor enighet om att den viktigaste funktionen av förhandlingssekretess var att få fram tillräckligt underlag för att kunna fatta rätt beslut. Stängda dörrar verkar således ses som ett slags garant för att få tillräckligt med beslutsunderlag. Detta hänger väl lite ihop med det som nämndes som en av svårigheterna ovan, att man måste få fram information från den enskilde och att det ibland kräver stängda dörrar trots att det kanske råder tveksamhet om huruvida stängda dörrar egentligen är påkallat.

Vikten av fortsatt sekretess nämndes av någon en otroligt viktig funktion. Detta är ju också den funktionen som främst nämns av lagstiftaren. Det skulle vara oerhört betungande för enskilda om alla uppgifter om dem som tidigare omfattats av sekretess hos andra myndigheter skulle bli offentliga endast i och med det faktum att de blev del av en förhandling. Det finns någon typ av logik i att sekretess som gäller för uppgifterna hos annan myndighet också, åtminstone till viss del, blir tillämplig även hos domstolen.

Att det har en rent praktisk funktion för domare i förvaltningsrätten att besluta om stängda dörrar för muntlig förhandling av den anledningen att detta gör den enklare handläggningen enklare sett ur ett sekretess perspektiv är både oroväckande och på något sätt förståeligt på samma gång. Oroväckande är det naturligtvis därför att det naturligtvis inte är avsikten bakom varför förhandlingssekretess ska tillämpas. Riskerna finns utifrån detta resonemang att sekretessen tillämpas alltför lättvindigt och att offentligheten utestängs på helt fel grunder. Dock är det på något sätt förståeligt utifrån ett domarperspektiv för att förenkla handläggningen, som sagt kan sekretessen alltid tas tillbaka i efterhand genom domen.

Synen på den allmänna insynen och den enskildes integritet skiljde sig lite åt mellan de olika domstolstyperna. Egentligen skiljde det sig mycket åt också mellan varje domare men i stora drag verkade vikten av den allmänna insynen vägas högre av domarna i tingsrätterna. Offentlighetens oåterkallelighet tas också upp som ett eventuellt argument för en mer generös tillämpning av förhandlingssekretessen. Flera av domarna väcker dock frågan om sekretessens egentliga effekt och om det verkligen löser de problem som offentlighetsprincipen kan innebära.

En intressant synvinkel är också förhandlingssekretess som en upprätthållare av rättssäkerheten genom att det förstärker möjligheten att få fram tillräckligt med underlag för att kunna fatta ett välgrundat beslut.

På något sätt kändes frågan om vilka skillnader som finns mellan allmän domstol och förvaltningsdomstol lite luddig då inte alla de intervjuade domarna hade arbetat i båda domstolstyperna. Det kom dock ändå fram en del intressanta funderingar värda att ta upp. Omfattningen av vilken man använder stängda dörrar tror majoriteten av domarna skiljer sig åt mellan domstolarna på så sätt att fenomenet används mer frekvent i förvaltningsrätt. Några tror att det är så på grund av de mål som handläggs i förvaltningsrätten. Det fanns också tankar om att de olika sätten för handläggning i domstolarna ledde till ett större intresse av insyn i allmän domstol än i förvaltningsdomstol.

Medias påverkan var ingen faktor som någon av domarna sa sig ta hänsyn till. Några kunde sträcka sig till att spåna på eventuella faktorer som att det kanske skulle kunna leda till en mer generös skadebedömning. De flesta var dock eniga om att lika fall ska behandlas lika oavsett medial uppmärksamhet. Det finns dock eventuellt mer att utreda på detta område. Människor påverkas ständigt av omgivningen även om det är omedvetet och det faktum att domarna inte egentligen hade funderat i dessa banor är på något sätt oroväckande då de inte ens tagit hänsyn till möjligheten att det skulle kunna vara så att deras beslut påverkas av media. Ingen är till hundra procent objektiv och det bästa sättet att utifrån detta ändå fatta objektiva beslut är att vara medveten om vilka faktorer som kan påverka beslutsfattandet och handla därefter.

6 Offentlighetens baksidor

6.1 Inledning

När jag började skriva den här uppsatsen utgick jag från offentligheten som rättssäkerhetens största upprätthållare, att denna princip egentligen inte skulle inskränkas för något. Jag utgick från att stängda dörrar vid en förhandling för att skydda den enskildes intressen egentligen kanske inte alls var i den enskildes intresse – stängda dörrar innebar ju en inskränkning av rättssäkerheten, en inskränkning av möjligheten att kontrollera processen och därmed ett hot mot den enskilde snarare än ett stöd.

Under resans gång hände något, mina ögon öppnades för en bild av rättssystemet som jag inte riktigt räknat med – det övriga samhällets inverkan. Ett samhälle där människor kanske avstår från att både anmäla brott och att vittna om brott av rädsla för vedergällning. Det som skrämmer dem är rädslan att deras uppgifter ska bli offentliga. Vad är det egentligen för rättssäkerhet? Dessa insikter väckte idén om det här kapitlet, som är tänkt att ge ett bredare perspektiv av offentlighetsprincipen.

Vad jag vill försöka belysa med det här kapitlet är förhandlingssekretessens betydelse för den framtida sekretessen och dess betydelse för den enskildes integritet respektive offentlig förhandlings betydelse för offentlighetsprincipen. Kapitlet återkopplar också till frågan huruvida förhandlingssekretessen är lämplig i sin nuvarande utformning i förhållande till det syfte den är avsedd att uppnå.

6.2 Offentlighetsdopet

Enda möjligheten att kunna bibehålla sekretessen för uppgift som läggs fram vid förhandling är om förhandlingen hålls inom stängda dörrar, annars anses uppgiften offentlig (det så kallade offentlighetsdopet).⁵⁵ En del av offentlighetsdopet regleras för domstolar i 43 kap. 5 § OSL där det stadgas att sekretessbestämmelse som är tillämplig för uppgift som läggs fram vid offentlig förhandling upphör att gälla i och med det. Sekretessen upphör alltså att gälla i och med den offentliga förhandlingen. Stängda dörrar vid förhandling bevarar däremot sekretessen under målets fortsatta handläggning. Om uppgiften tas in i avgörandet fortsätter sekretessen

⁵⁵ Prop. 1979/80:2 Del A, s. 99.

däremot enbart att gälla i den utsträckning rätten särskilt förordnat detta.⁵⁶ Offentlighetsdop gäller således också för uppgifter som i övrigt tas in i domstolsavgöranden. Det räcker med andra ord inte att en uppgift läggs fram vid förhandling inom stängda dörrar för att fortsätta vara sekretessbelagd i dom utan detta måste särskilt beslutas av rätten. Offentlighetsdopet är en del av offentlighetsprincipen och är alltså en förlängning av möjligheten till insyn i rättsskipningen.⁵⁷ Däremot innebär offentlighetsdopet inte att den ursprungliga sekretessen upphör, t.ex. om den tidigare omfattats av sådan hos annan myndigheten innan den offentliggjordes i domstolen.⁵⁸

6.3 Ds. 2014:33

Ett förslag har lagts fram om att förtydliga vilka beslut, förutom domar som omfattas av offentlighetsdopet. Utöver detta föreslås också att efter en avvägning mellan intresset av allmän insyn och den enskildes integritet ska vara möjligt att kunna hemlighålla uppgifter om t.ex. målsägandes integritet i känsliga mål. Ny reglering skulle också tydliggöra för vilka uppgifter det finns ett starkt offentlighetsintresse samt få en mer enhetlig tillämpning. Förslaget innebär alltså en lagändring av bland annat 43 kap. 5 § OSL.⁵⁹

Samtidigt som det ligger stor vikt vid offentlighet som huvudregel för domstolsförfaranden så finns det också andra intressen som kan lida stor skada på grund detta, både enskilda och allmänna sådana. Att inte kunna sekretessbelägga uppgifter t.ex. om vem målsäganden är gör att domstolen kanske måste ta hänsyn till att skydda dennes enskilda integritet genom att inte offentliggöra uppgifter som är av betydelse för målet. Detta i sin tur kan leda till att domstolen inte kan lämna en fullständig redogörelse för vad som lett fram till deras bedömning.⁶⁰

Det är inte bara gällande hemlighållande av målsägandes identitet som det diskuteras i förslaget. Det finns i vissa fall enligt promemorian anledning att hemlighålla även identitet av tilltalad efter häktningsförhandling i allmän domstol eller namnet på sökanden i migrationsmål. I förslaget framhålls att allmänintresset är litet i sådana mål och att det därför skulle kunna anses omotiverat att offentliggöra dessa uppgifter.⁶¹

⁵⁶ 43 kap. 5 § OSL.

⁵⁷ Ds. 2014:33, s. 5.

⁵⁸ Geijer m.fl., *Offentlighets- och sekretesslagen – en kommentar* (1 juli 2014, Zeteo), kommentaren till 43 kap. 5 § OSL.

⁵⁹ Ds. 2014:33, s. 5 f.

⁶⁰ Ds. 2014:33, s. 37.

⁶¹ Ds. 2014:33, s. 38 f.

Med förslaget om lagändring föreslås också att det ska motiveras vilka beslut som ska omfattas respektive inte omfattas av offentlighetsdopet. Det råder otydlighet i frågan vilket därför enligt ändringen skulle klargöras. Utgångspunkt i diskussionen är att inte endast slutliga beslut ska omfattas utan även andra beslut av allmänintresse. Det poängteras att icke slutliga beslut utan starkt allmän- och/eller insynsintresse inte ska omfattas i sammanhanget. Essensen i denna del av förslaget torde vara att alla beslut som innebär någon typ av frihetsberövande för enskild ska genomgå offentlighetsdopet. Detta för att enskilda ska vara tillförsäkrade ett skydd mot hemliga frihetsberövanden. Även beslut som innebär någon tvångs- eller säkerhetsåtgärd som riktas mot enskild eller interimistiska beslut från domstolen som ska gälla tillsvidare ska genomgå offentlighetsdopet.⁶²

Enligt förslaget bör fortsatt sekretess gälla för en uppgift om domstolen gör bedömningen att intresset av sekretess väger betydligt tyngre än intresset av offentlighet. Tanken är att bedömningen ska utgå från vilka överväganden domstolen gjort i prövningen, resultatet av prövningen samt ” identiteten på någon som en anklagelse för brott har riktats mot eller vars rörelsefrihet inskränks genom avgörandet.”⁶³ Dessa intressen ska alltså ställas mot intresset av offentlighet.

Om lagförslaget röstas igenom planeras lagändringarna träda i kraft den 1 juli 2015.⁶⁴

6.4 Baksidor

I sin nuvarande form innebär offentlighetsdopet att för att skydda den enskilde i mål som innehåller känsliga uppgifter kanske domstolen måste utelämna vissa uppgifter som är av betydelse för målet. Det går alltså att skydda den enskilde till viss del under förhandlingen genom att stänga dörrarna när denne ska berätta sin historia eller uppgifter som är känsliga läggs fram. När det kommer till avgörandet, alltså domen eller något annat beslut, spelar detta dock eventuellt inte så stor roll. Domstolen måste få fram vad som föranlett deras beslut. För att skydda den enskilde skulle det alltså kunna leda till att rättssäkerheten skadas om det inte fullt ut framgår vad beslutet bygger på för uppgifter. Detta är naturligtvis problematiskt. Skulle man istället i domen ta med alla känsliga uppgifter, då skulle t.ex. en målsägande i ett sexualbrottsmål kunna lida stor skada av de uppgifter som denne lämnat i målet. Det är inte heller någon bra lösning. Konsekvenser av

⁶² Ds. 2014:33, s. 40 ff.

⁶³ Ds. 2014:33, s. 45 f.

⁶⁴ Ds. 2014:33, s. 5.

en sådan lösning skulle kunna leda till att färre anmälde brott av rädsla att personliga och känsliga uppgifter skulle komma ut.

Att fundera på i det här sammanhanget är också vilken effekt förhandlingssekretess egentligen får i efterhand. Syftet med sådan sekretess är till viss del att skapa en trygg miljö där vittnen och parter vågar berätta så att domstolen ska få fram tillräckligt med underlag för att kunna fatta ett korrekt beslut. Det är dock också en möjlighet för att kunna bibehålla sekretess för uppgifter. Vilken effekt får egentligen dessa funktioner i efterhand? Om enskilda märker att vad de berättat inom stängda dörrar ändå offentliggörs i domen? Att uppgifterna inte i fortsättningen kommer vara sekretessbelagda? Frågor värda att fundera på.

Förslaget om att kunna hemlighålla exempelvis målsägandes namn i beslut är i min mening ett bra sätt att kunna tillvarata både intresset av den enskildes integritet och intresset av allmän insyn. Problemet med att inte kunna ta med uppgifter av betydelse försvinner samtidigt som den enskilde inte lider skada av detta. Detta gäller dock endast i ett större perspektiv. Vad jag menar med detta är att det naturligtvis ändå finns människor som vet vem målsäganden är, kanske går det att dra kopplingar bara genom att veta vem den tilltalade är. Det går inte att komma ifrån detta men det går ändå att skydda den målsägande så tillvida att inte vem som helst vet vem det är.

7 Analys och slutsatser

7.1 Inledning

7.1.1 Syfte och frågeställningar

Så här i uppsatsens sista kapitel är det dags att knyta ihop säcken och återknyta till det syfte och de frågeställningar som arbetet utgått från. Syftet med uppsatsen var att undersöka i vilken mån intresset av offentlig insyn kolliderar med eller balanseras mot intresset av den enskildes integritet vid bedömning och tillämpning av förhandlingssekretess i förvaltningsdomstol och allmän domstol. Arbetet har således inneburit att utreda funktionen av stängda dörrar i förvaltningsdomstol och allmän domstol samt utifrån detta granska om funktionen är lämplig i sin nuvarande utformning och användning utifrån syftet med den är tänkt att uppnå.

De frågeställningar som arbetet utgått från är huruvida det är rimligt att den enskildes intresse av sekretess ska vägas tyngre än intresset av offentlighet? I vilka avseenden ska det i så fall få göra det? Hur går bedömningen till i förvaltningsdomstol respektive allmän domstol? Vägs intressena på samma sätt eller ges ett intresse större utrymme i den ena eller andra processen?

7.1.2 Teman och disposition

För att tydliggöra uppsatsens resultat har jag valt att dela in kapitlet utifrån de olika teman som jag sett under arbetets gång. Dessa teman är också svaren på de frågor som ställdes upp som utgångspunkt för arbetet samt visa vad utredningen av förhandlingssekretess i förhållande till intresset av den enskildes integritet och intresset av allmän insyn i förvaltningsdomstol och allmän domstol. Det har dock varit svårt att dela upp svaren och resultaten eftersom de på många sätt hänger samman med varandra, framför allt delen *Integritet och insyn* och *Intresseavvägningar*. Den första delen kommer fokusera på vad som framkommer i kapitel 2 och kapitel 4, där fokus från sistnämnda kapitel kommer ligga på uppgifternas karaktär. Fokus i delen *Intresseavvägningar* kommer utgå från de intervjuade domarnas syn på allmän insyn, offentlighet och den enskildes integritet samt delar av kapitel 4 även här. Dessutom kommer offentlighetens baksidor att beröras.

7.2 Integritet och insyn

Offentlighetsprincipen gäller som huvudregel inom stora delar av den offentliga förvaltningen i Sverige, en del är domstolarna och domstolsförhandlingar. Förhandlingsoffentligheten kommer till uttryck både i 2 kap. 11 § RF och 5 kap. 1 § RB. Lagstiftaren framhåller förhandlingsoffentlighetens starka position och att begränsningar av denna ska göras endast i undantagsfall. Offentlighetens syfte vid domstolsförhandlingar är att verka som ett slags kontrollfunktion för upprätthållande av rättssäkerheten genom den insyn denne ger. Stängda dörrar vid en förhandling innebär därmed en inskränkning av denna insyn och därmed kanske även ur den aspekten rättssäkerheten. Samtidigt måste hänsyn tas till att det finns andra intressen som behöver skyddas i en rättsstat, vid sidan av rättssäkerheten. Det finns uppgifter och handlingar som berör känsliga uppgifter, både för det allmänna och för enskilda, som behöver skyddas. Bestämmelser om vilken typ av handlingar och uppgifter som får sekretessbeläggas finns reglerat i lag och lever därmed upp till kraven för inskränkning av förhandlingsoffentlighet, i enlighet med RF, EKMR och ICCPR. Av dessa framgår också att den enskildes intresse av integritet i vissa fall får ges företräde framför intresset av offentlighet. I vilka fall detta egentligen skulle gälla framgår dock inte tydligare än att inskränkningen ska vara godtagbar i ett demokratiskt samhälle och inte får vara mer begränsande än ändamålet kräver.

En del svar ges i förarbetena, även om inte heller alla dessa är särskilt tydliga. Begreppet synnerlig vikt ska i princip likställas med att rikets säkerhet kan komma att hotas i och med offentliggörandet av viss uppgift. Utifrån denna aspekt skulle det vara oerhört svårt att tillämpa stängda dörrar, åtminstone på en förhandling i allmän domstol eftersom rekvisitet inte är tillämpligt i förvaltningsdomstol. Här ser vi ett tecken från lagstiftaren att förhandlingssekretess inte ska tillämpas lättvindigt i den allmänna processen och att intresset av offentlighet väger väldigt tyngt i förhållande till sekretess. Hur intresset av den enskildes integritet ska kunna uppnå nivån av att likställas med att rikets säkerhet kan hotas är svårt att föreställa sig och slutsatsen i detta sammanhang blir därför att den enskildes integritet inte kan skyddas med synnerlig vikt.

Undantagen från kravet på synnerlig vikt tyder emellertid på att det är lite väl hårt mot den enskilde att dennes intressen i princip aldrig skulle kunna skyddas med sekretess. Framför allt när det kommer till förvaltningsprocessen där rekvisitet helt saknas. Att skyddet för den enskildes integritet värnas högre i processen i förvaltningsdomstol inser man

egentligen i och med den avsaknaden, men även lagstiftaren uttrycker i klartext att det ska vara så. Detta beror bland annat på domstolarnas olika karaktär, där förvaltningsdomstolen har karaktären av besvärinstans men också på de olika handläggningssätten för domstolarna. I förvaltningsdomstolen handläggs ärenden som huvudregel skriftligen vilket hade inneburit att de som begärde muntlig förhandling skulle hamna i ett sämre lägre ur ett sekretessperspektiv sett än de som inte gjorde det om möjligheten till förhandlingssekretess var sämre än möjligheten till sekretess för uppgifterna under handläggningen i övrigt.

Förhandlingssekretessen har också funktionen att den ger rätten, alltså beslutsfattaren, större möjlighet att få ett så brett beslutsunderlag som möjligt. Genom att stänga dörrarna till förhandlingen och endast låta de berörda i målet vara närvarande kan inge någon slags trygghet för den som ska berätta sin historia. Domstolen kan därmed få fram mer material och fler uppgifter att grunda sitt beslut på.

Är det då rimligt att låta intresset av den enskildes integritet väga tyngre än intresset av offentlighet och insyn? Det finns flera olika aspekter att väga in för att försöka besvara den här frågan. Till att börja med så är det både enligt svensk grundlag och flera internationella överenskommelser tillåtet att inskränka förhandlingsoffentligheten till förmån för den enskildes integritet. Det finns således en rimlighet, frågan är var gränsen för denna ska gå och i vilka avseenden som intresset av den enskildes integritet ska ges företräde framför huvudregeln om offentlighet. För att få klarhet i detta studerade jag mer ingående några olika måltyper från förvaltningsdomstol och allmän domstol som hade vissa likheter. Som utgångspunkt kan sägas att måltyperna av förvaltningsrättslig karaktär i större utsträckning omfattas av omvänt skaderekvisit medan de allmän rättsliga målen i princip bara har raka skaderekvisit. Denna aspekt återkommer vi till i ett annat avsnitt nedan. Fokus här kommer istället ligga på uppgifternas karaktär och domstolstypens betydelse.

Är det rimligt att beroende på vilken domstol uppgifter av viss karaktär läggs fram påverkar förhandlingssekretessens tillämpning? Eller bör uppgifterna i sig vara det som avgör? Det är ju visserligen konsekvent sett i förhållande till domstolen även om det inte är det sett till uppgifternas karaktär. Familjemål i allmän domstol och LVU-mål i förvaltningsdomstol omfattar till stor del uppgifter av samma karaktär, nämligen uppgifter av känslig karaktär gällande personliga - och familjeförhållanden. Trots detta hanteras uppgifterna på väldigt olika sätt. För LVU-målen gäller mycket sträng sekretess som med största sannolikhet inte skulle lyftas även parterna medgav det. För familjemål i allmän domstol gäller som huvudregel svag

sekretess med presumtion för offentlighet. Det finns dock även i allmän domstol mål på området som omfattas av absolut sekretess, nämligen sådana som rör bland annat anordnande av godmanskap och förvaltare. I annat fall har domstolen inget officialansvar förutom i ärenden där känsliga uppgifter skulle kunna framkomma, såsom mål gällande vårdnads- och umgängesutredningar. Det finns kanske en viss rimlighet i skillnaderna för dessa mål trots uppgifternas likheter. LVU-målen i förvaltningsrätten är mål där staten gör intrång i människors liv medan de flesta familjerättsliga målen (i vart fall de med svagt sekretesskydd) i allmän domstol är tvistemål där de enskilda själva ”valt” att ta hjälp av domstolen som tvistelösare.

När det kommer till känsliga uppgifter som rör enskilds sexualliv och hälsa skiljer sig sekretessen åt mycket mellan de båda domstolstyperna. I förvaltningsdomstol råder mycket sträng sekretess för uppgifter som rör smittskydd medan det i allmän domstol endast finns ett svagt skydd för uppgifter om hälsa och sexualliv då det råder presumtion för offentlighet. I detta fall finns det i min mening en orimlighet i utgångspunkten för sekretesskyddet, en person som utsatts för ett sexualbrott har lika lite som någon som smittats av en sjukdom orsakat detta på egen hand. De förtjänar samma rätt till sekretess för sina personliga uppgifter.

Företagshemligheter och skattemål omfattas även de av olika stark sekretess, där den sistnämnda måltypen har det starkare skyddet. Den stora skillnaden mellan målen är väl också att skattemål kan röra enskilds personliga uppgifter medan skyddet för företagshemligheter är avsett för ekonomiska intressen. Därmed tycker jag att det är rimligt att skyddet för i skattemål är starkare. Även här kan diskussionen om själva måltypenskaraktär anses väsentlig precis som ovan (familje- och LVU-mål) där det ena är ett tvistemål medan det andra handlar om statens inblandning i enskildas liv.

Utifrån dessa aspekter är det i min mening rimligt att intresset av den enskildes integritet vägs tyngre än intresset av offentlighet i de fall där det handlar om statens intrång i enskildas liv och deras personliga förhållanden. Däremot anser jag att brottsoffer i vissa fall kan förtjäna samma skydd, de har blivit utsatta för en kränkning, ett intrång i deras liv, även om det inte är staten som stått för intrånget. Sett till förhandlingsoffentligheten som huvudregel och lagstiftarens avsikt att denna ska ha större utrymme i allmän domstol än i förvaltningsdomstol överensstämmer skaderekvisitens styrka i de olika måltyperna med detta. Syftet med förhandlingssekretess som möjlighet till fortsatt sekretess gäller också i synnerhet mål i förvaltningsdomstol då dessa till större del sedan tidigare omfattas av

sekretess hos annan myndighet än vid sådana mål som förekommer i allmän domstol.

7.3 Domarnas bedömningsgrunder

Varken förarbeten eller handböckerna från Lunds Domarakademi gav någon större ledning för hur förhandlingssekretess rent praktiskt ska tillämpas. Vad detta till stor del kan beror på är att bedömningen ska göras utifrån varje enskilt fall och att det därför är svårt att ge några konkreta riktlinjer som är tillämpliga för alla fall. Det kan dock diskuteras vilken betydelse det enskilda fallet egentligen får vid bedömningen av tillämpning av stängda dörrar då detta är en förhandsbedömning och således en prognos av vad som kan framkomma i det aktuella fallet. Sett utifrån denna aspekt blir det istället domarens egen erfarenhet av vilka uppgifter som normalt framkommer i fallet som avgör tillämpligheten. Tydligare riktlinjer från lagstiftaren hade kunnat begränsa vad som tillsynes blir ett ganska stort inflytande för den enskilde domaren, domarens så kallade skön, utan att det egentligen skulle begränsa antalet fall som skulle kunna omfattas. Att ge enskilda domare den typen av ansvar och makt kan leda till stora skillnader i bedömningen och på så sätt leda till att lika fall inte behandlas lika. De domare jag intervjuade ansåg emellertid inte att den nuvarande regleringen behövde förändras utan att den var tillräcklig i dess nuvarande utformning. Bara en domare tog upp den problematik som jag nu nämnde. Besluten fattas också till största del rutinmässigt utifrån måltypen och de uppgifter som normalt framkommer i sådana mål. Även här spelar domarens erfarenhet roll för hur bedömningarna görs. Frågan är dock om det går att komma ifrån detta då det som sagt är en förhandsbedömning som ska göras och att det därmed är svårt att fatta besluten på något annat sätt.

Intervjuerna visade att det i själva verket inte alltid går att hålla sig till de bestämmelser som gäller för bedömningen av tillämpning av förhandlingssekretess. Ibland måste sådan tillämpas på grund av att det inte finns något annat sätt att förmå en person att berätta sin historia. Domarna menar att en av de viktigaste funktionerna som förhandlingssekretessen har är att få fram tillräckligt underlag för att kunna fatta ett korrekt beslut varför det är så viktigt att den enskilde berättar sin historia. Det innebär således ett dilemma om det inte går att förmå den enskilde att berätta utan stängda dörrar trots att det kanske egentligen inte finns tillräckliga skäl för detta. Vilket ska då offras, det korrekta beslutet eller intresset av offentlighet? Oavsett vilket som får ge företräde för det andra innebär det en inskränkning av rättssäkerheten. Denna problematik berörs inte av någon, varken lagstiftare eller domare. Det ges inga riktlinjer för hur detta ska hanteras,

kanske för att problematiken inte har diskuterats tidigare eller för att jag missat något allmänt känt om hur den ska hanteras.

7.4 Intresseavvägningar

De domare som intervjuades för uppsatsen menade att både den enskildes integritet och det allmännas insyn är viktiga intressen som bör värnas i domstolsprocessen. Flera av domarna menade också att skaderekvisiten utifrån dess styrka pekade på vilket intresse som ska ges företräde i en specifik situation. Utifrån detta sett kan konstateras att intresset av den enskildes integritet vägs tyngre i förvaltningsdomstol medan intresset av allmän insyn är större i allmän domstol. Detta kan väl sägas överensstämma också med svaren i övrigt som domarna gav avseende i vilken utsträckning de använder sig av stängda dörrar vid förhandling där domarna i förvaltningsrätt i större utsträckning tillämpade förhandlingssekretess än motsvarande för domarna i tingsrätt.

På frågan om intressena vägs på samma sätt i de olika processerna eller om något intresse får större utrymme är svaret utifrån det ovan anförda att så är fallet. Det kan konstateras att förhandlingssekretess används i större utsträckning i förvaltningsdomstol och att den enskildes integritet får större utrymme än intresset av offentlighet. Detta är visserligen också lagstiftarens avsikt. Vad detta berodde på enligt domarna var bland annat de måltyper som handhas av förvaltningsrätten men också den i övrigt skriftliga handläggningen av ärenden. Offentligheten har därför större betydelse i allmän domstol där allmänheten i normala fall har samma tillgång till materialet som domstolen. Förhandlingssekretessen innebär således en större inskränkning av offentligheten vid förhandling i allmän domstol än i förvaltningsdomstol. Domarna från tingsrätterna var också mer trogna offentlighetsprincipen som den viktigaste upprätthållaren av rättssäkerheten. Från förvaltningsrätten kom däremot fram tankar om att det också var viktigt att få fram underlag vilket också var en viktig del för att upprätthålla rättssäkerheten.

Tankarna om varför enskilda hamnar i domstolsförhandling i allmän domstol respektive muntlig förhandling i förvaltningsdomstol inverkar också på deras syn till vilken vikt som skulle läggas vid intresset av den enskildes integritet. I förvaltningsdomstol handläggs mål där staten representerad genom myndigheter. Myndighetsutövning är anledningen till varför enskilda befinner sig hos domstolen. Domstolen är således en kontrollinstans av myndighetsbeslut och kontrollerar intrång i människors liv. I allmän domstol handläggs brottmål och tvistemål. I brottmål är det

visserligen också staten som gör intrång i någons liv genom att inför rätta dra någon som påstås ha begått ett eller flera brott. Denna person har dock, om denne visar sig vara skyldig, brutit mot lagen och på något sätt ”på egen hand” åsamkat sitt möte med domstolen. I tvistemål agerar domstolen på något sätt medlare att söka reda ut vem som har rätt i en tvist mellan enskilda. Den enda iblandning staten har i detta är genom domstolen i sig. Dessa skillnader gör det kanske mer motiverat att den enskildes intresse i större utsträckning ska skyddas i förvaltningsdomstol.

Offentlighetens oåterkallelighet är också något som inverkar på vilket intresse som bör ges störst utrymme vid bedömningen om tillämpning av förhandlingssekretess. Offentlighetsdopet går inte att undkomma på annat sätt än genom stängda dörrar vid en förhandling. Detta borde därför föranleda viss försiktighet och borde eventuellt tas med i bedömningen. Den skada som sekretess skulle kunna åsamka på ett eller annat sätt kan upphävas i efterhand genom att efterge sekretessen medan offentligheten aldrig går att ta tillbaka. Detta i kombination med förhandlingssekretessens fördelar för att få fram tillräckligt med underlag för att kunna fatta korrekta beslut gör att förhandlingsoffentligheten känns som boven i dramat. Baksidorna med att använda sig av sekretess för att få korrekta beslut för att sedan i efterhand eventuellt upphäva sekretessen är att detta skulle kunna underminera allmänhetens förtroende för rättsväsendet på flera sätt. Till att börja med genom den uppenbara bristen på insyn. Att upphäva sekretess är inte det samma som att låta allmänheten ta del av förhandlingen. Det skulle dessutom kunna leda till att de enskilda som levt i tron att de är skyddade av sekretess plötsligt känner sig svikna och orättvist behandlade och att tilltron till rättssystemet brister. De negativa effekter som kan uppstå då är att människor inte vänder sig till rättssystemet för att få hjälp. Att utöka förhandlingssekretessen till förmån för den enskildes integritet skulle alltså i själva verket kunna ge motsatsen.

7.5 Samlade slutsatser

Trots att jag genom mina teman här ovan analyserat och besvarat mina frågeställningar tänkte jag här försöka sammanfatta detta för att tydliggöra. Till att börja med tycker jag att det finns viss rimlighet i att den enskildes integritet vägs tyngre än intresset av allmän insyn i vissa fall. Detta gäller dock under förutsättning att det finns överensstämmelse med lagstiftarens avsikt med förhandlingssekretessen samt uppställda skaderekvisit. Jag tycker dock inte det är rimligt att uppgifter av samma karaktär som kan skada den enskilde och som uppkommit utan dennes ansvar ska behandlas olika. Oavsett om det är staten eller en förövare som varit orsaken till att

någon hamnat i förhandlingssalen ska det finnas samma skydd för uppgifter av personlig art som rör sexualliv och hälsa.

Det är svårt att sammanfatta och förenkla hur bedömningen går till i förvaltningsdomstol respektive allmän domstol. Dock tycker jag att detta tydliggörs för läsaren på flera andra ställen varför det kanske inte behövs någon längre utläggning här. Bedömningen sker till stort sätt likadant hos de båda domstolarna, även om intressena vägs olika vilket jag återkommer till nedan. Däremot kan det, utifrån bristen på tydliga riktlinjer, finnas skillnader från domare till domare hur enskilda fall bedöms. Detta menar jag kan vara ett problem.

Frågan om intressena vägs på samma sätt eller ges olika utrymme i den ena eller andra processen kan enkelt besvaras jakande till den senare delen. Den enskildes integritet ges större utrymme vid bedömning av tillämpning i förvaltningsdomstol medan intresset av offentlighet vägs tyngre i allmän domstol. Förutom att det tillsynes verkar vara så i praktiken så är också detta lagstiftarens avsikt vilket framgår både av skaderekvisitens utformning i OSL som av förarbetena. I övrigt verkar det bero på bland annat domstolarnas skilda handläggningssätt samt kanske till viss del endast synen på vem som förtjänar mest skydd utifrån hur målen kommer att hamna i domstolens händer.

Bilaga A

Intervjufrågor

1. Hur vanligt är det att du fattar beslut om stängda dörrar?
2. Fattas beslut efter varje enskilt fall eller är det mer rutinmässiga beslut utifrån vilken måltyp och vad som normalt framkommer i sådana mål?
3. På vilka grunder gör du bedömningen? Vilka avvägningar är det fråga om?
4. Upplever du det som svåra gränsdragningar i bedömningen? Skulle du vilja ha en annan reglering än den som finns idag?
5. Vad fyller stängda dörrar för funktion i din mening?
6. Funderingar kring allmän insyn och enskild integritet?
7. Funderingar kring skillnader mellan allmän domstol och förvaltningsdomstol?
8. Diskutera kring medias påverkan. (Större medialt intresse = lättare att förordna om stängda dörrar?) Tas något intresse till detta vid bedömningen?

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Ds. 2014:33 Offentlighet och sekretess för uppgifter i domstolsavgöranden.

Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (1950)

Förvaltningsprocesslag (1971:291)

International Covenant on Civil and Political Rights (1966)

JO 1976/77 s. 27

JO 2002/03 s. 168

NJA II 1980 s. 615 Prop. Redogörelse för vissa andra under år 1980 utfärdade lagar.

Offentlighets- och sekretesslag (2009:400)

Prop. 1979/80:2 med förslag till sekretesslag m.m.

Regeringsformen (1974:152)

Rättegångsbalk (1942:740)

Litteratur

Corell, Hans; Egerstedt, Olof; Eliason, Marianne; Heuman, Sigurd; Regner, Göran, *Sekretesslagen – en kommentar till 1980 års lag med ändringar*, Upplaga 3, Nordstedts Juridik AB, Stockholm 1992.

Edelstam, Henrik, *Offentlighet och sekretess i rättegång – Principen om förhandlingsoffentlighet*, Upplaga 1:1, Norstedts Juridik AB, Stockholm 2001.

Ekelöf, Per Olof, *Rättegång. Första häftet*, Upplaga 8, Nordstedts Juridik AB, Stockholm, 2002.

Fitger, Peter m.fl., *Rättegångsbalken* (version maj 2014, Zeteo), kommentaren till 5 kap. 1 § RB, Norstedts Juridik AB.

Geijer, Ulrika; Lenberg, Eva; Tansjö, Anna, *Offentlighets- och sekretesslagen – en kommentar* (version den 1 januari 2014, Zeteo), Norstedts Juridik AB. (kolla upp 5:1 RB, jan eller juli)

Geijer, Ulrika; Liljeqvist, Peder; Lundahl, Göran, *Sekretess m.m. hos allmän förvaltningsdomstol – en handbok*, Upplaga 2, Lunds Domarakademi, Lund 2011.

Heuman, Sigurd; Lönqvist, Eva; Tansjö, Anna, *Sekretess m.m. hos allmän domstol – en handbok*, Upplaga 4, Lunds Domarakademi, Lund 2013.

Holstad, Sigvard, *Sekretess i allmän verksamhet – en introduktion till de grundläggande reglerna*, Upplaga 5:1, Norstedts Juridik AB, Finland 2013.

Korling, Fredric och Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*, Upplaga 1:2, Studentlitteratur AB, Lund 2013; Kleineman, Jan, *Rättsdogmatisk metod*, s. 21-45.

Von Essen, Ulrik; Wennergren, Bertil, *Förvaltningsprocesslagen m.m. – en kommentar* (version den 1 september 2013, Zeteo), Norstedts Juridik AB.

Rättsfallsförteckning

NJA II 1943 s. 55

RÅ 2007 ref. 17